

Општина Дољевац

***ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ***

***ИЗМЕНА И ДОПУНА
ПЛАНА ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ДОЉЕВЦА***

Дољевац, 2024. година

ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ИЗМЕНА И ДОПУНА ПЛАНА ГЕНЕРАЛНЕ РЕГУЛАЦИЈЕ ДОЉЕВЦА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Носилац израде:

Општинска управа општине Дољевац

Обрађивач:

ЛП Завод за урбанизам Ниш

Руководилац израде извештаја:

Невена Петровић, дипл.инж.зашт.жив.сред.

С А Д Р Ж А Ј

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

I Полазне основе Стратешке процене

1.1. Кратак преглед садржаја и циљева Плана и односа са другим планским документима

1.1.1 Предмет Плана

1.1.2 Садржај Плана

1.1.3 Циљеви заштите, развоја и уређења у Плану

1.1.4 Однос према другим документима – стратегијама, плановима и програмима

1.2. Преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју на које се извештај односи

1.3. Карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају

1.4. Разматрана питања и проблеми заштите животне средине у Плану и приказ разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка процене

1.5. Приказ припремљених варијантних решења која се односе на заштиту животне средине у плану и програму, укључујући варијантно решење нереализовања Плана и најповољније варијантно решење са становишта животне средине

1.6. Резултати претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама битне са становишта циљева и процене могућих утицаја стратешке процене

II Општи и посебни циљеви и избор индикатора

2.1. Полазишта и основе општих и посебних циљева

2.2. Избор посебних циљева и индикатора

III Процена могућих утицаја на животну средину

3.1. Евалуација карактеристика и значаја утицаја стратешких одређења

3.2. Кумулативни и синергетски ефекти

3.3. Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину

IV Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину

V Програм праћења стања животне средине у току спровођења Плана

5.1. Мониторинг систем за контролу квалитета вода

5.2. Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха

5.3. Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта

5.4. Мониторинг буке

5.5. Мониторинг природних вредности

VI Приказ коришћене методологије и тешкоће у изради Стратешке процене

VII Приказ начина одлучивања

VIII Учешће заинтересованих страна у поступку израде и разматрања Извештаја о Стратешкој процени

IX Закључци - завршни, нетехнички резиме

9.1. Приказ закључака Извештаја о Стратешкој процени утицаја на животну средину

Списак табела у Извештају о стратешкој процени

Табела 1. *Циљеви и индикатори Стратешке процене*

Табела 2. *Ознаке посебних циљева Стратешке процене*

Табела 3. *Критеријуми за оцењивање величине утицаја*

Табела 4. *Критеријуми за вредновање просторних размера утицаја*

Табела 5. *Скала за процену вероватноће утицаја*

Табела 6. *Планска решења у Плану обухваћена проценом утицаја*

Табела 7. *Процена величине утицаја Плана на животну средину*

Табела 8. *Процена просторних размера утицаја Плана на животну средину*

Табела 9. *Процена вероватноће утицаја Плана на животну средину*

Табела 10. *Процена времена трајања утицаја Плана на животну средину*

Табела 11. *Збирни утицаји Плана на животну средину са образложењем утицаја*

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Извештај о стратешкој процени утицаја Измена и допуна Плана генералне регулације Дољевца на животну средину (у даљем тексту: Стратешка процена), припремљен је на основу Одлуке о приступању изради стратешке процене утицаја Измена и допуна Плана генералне регулације Дољевца на животну средину (бр. 350-165 од 10.5.2023.).

Стратешка процена развојних планова и програма ради се на основу Закона о Стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", број 135/04 и 88/10) (у даљем тексту: Закон). Закон је усклађен са европским директивама у овој области и у њему су директно имплементиране одредбе Директиве ЕУ 2001/42/ЕЦ (The Strategic Environmental Assessment Directive - European Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment). Самим тим, применом ове Директиве је утврђена обавеза израде стратешке процене утицаја планских докумената на животну средину према одређеним критеријумима, релевантним у области заштите животне средине, природних и културних добара и вредности. Поред тога, ова Стратешка процена усклађена са Законом о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 – испр., 64/10 – одлука УС, 24/11, 121/12, 42/13 – одлука УС, 50/13 – одлука УС, 98/13 – одлука УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19 – др. закон, 9/20, 52/21 и 62/23), начелима заштите и одрживог коришћења природних ресурса, вредности и добара утврђених чланом 5. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – испр., 14/16, 95/18-др.закон и 71/21), Уредбом о режимима заштите („Службени гласник РС”, бр. 31/12), Законом о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94, 52/11 – др. закони, 99/11 – др. Закон, 6/20-др.закон, 35/21-др.закон и 129/21-др.закон), Законом о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04, 36/09 – др.закон, 72/09 – др.закон, 43/11 – одлука УС, 14/2016, 76/2018, 95/2018 – др. закон и 95/2018 – др. закон), Законом о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 и 95/18 – др.закон), Законом о туризму („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10 и 17/19), одредбама Закона о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник РС”, број 88/10), Уредбом о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије („Службени гласник РС”, број 11/02), Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник РС”, бр. 102/10) и другим важећим одлукама и стратегијама Владе, актима и документима.

*Измене и допуне Плана генералне регулације Дољевца (у даљем тексту: **Измене и допуне Плана**) израђују се ради обезбеђивања услова за просторно уређење и изградњу објеката, саобраћајница и инфраструктуре, у складу са урбанистичким решењима шире зоне и планираном саобраћајном матрицом.*

Планско подручје се налази на територији општине Дољевац и припада катастарским општинама Дољевац, Орљане и Кочане.

Ова Стратешка процена представља резултат вредновања могућих утицаја приоритетних планских решења и пропозиција на заштиту природе и заштиту животне средине.

Стратешка процена представља инструмент заштите животне средине, тако што се у почетним фазама доношења одлука о будућем развоју укључују питања заштите (природе, животне средине, културних добара), што резултира претходним усаглашавањем заштитних и развојних интереса. Стратешком проценом обезбеђује се виши ниво заштите животне средине и интеграције захтева заштите и развојних потреба и интереса, уграђивањем начела и циљева заштите у планске документе у циљу достизања одрживог развоја.

Стратешком проценом нарочито је омогућено:

- *остваривање бољег, прихватљивог баланса између просторно-еколошких, социо-економских и политичких фактора,*
- *разматрање значајних утицаја варијантних решења Плана на животну средину и оцена (евалуирање) планских решења у односу на циљеве заштите (природних добара и непокретних културних вредности);*

- дефинисање посебних мера заштите природе и животне средине, као и праћење остваривања (мониторинг) ових мера на планском подручју;
- активно укључивање заинтересованих актера (интересних група) у процес доношења одлука (активна партиципација) о будућем развоју, имајући у виду оптимално решење са становишта заштите природе и животне средине, а у складу са принципима Архуске конвенције;
- даљу разраду инструмената заштите природе и животне средине, уз дефинисање смерница, односно даљих активности на нижим хијерархијским нивоима.

Стратешка процена представља инструмент просторног планирања и планирања заштите животне средине којим се интегришу циљеви и принципи одрживог развоја у просторним плановима, у циљу потпуног спречавања или ограничења негативних утицаја на животну средину, здравље и квалитет живота људи, биодиверзитет, геодиверзитет, станишта и природна и непокретна културна добра.

Стратешком проценом утврђују се ефекти ширег значаја (кумулятивни и синергетски), утврђују се оквири за анализу утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују виши степен детаљности у истраживању; утврђује хијерархијски оквир за даље спровођење поступка и активности заштите животне на планском подручју; и омогућава се варијантна разрада планских решења.

У изради Стратешке процене примењени су принципи одрживог развоја, еколошке одрживости, економске оправданости и социјалне прихватљивости. С друге стране, одредбама Закона утврђена су начела Стратешке процене, и то начела: одрживог развоја, интегралности, предострожности, хијерархије и координације, учешћа јавности. Овим начелима обезбеђује се свеобухватни инструментаријум и оквир за усклађивање техно-економских, друштвених и природних система у целокупном развоју, укључујући и локационе факторе просторног развоја.

Укључивањем услова заштите животне средине и заштите природе у План кроз инструмент Стратешке процене, даје се обавезујући - интегрални оквир заштите превасходно природних вредности и параметара квалитета животне средине, реализацијом кроз одговарајуће међусекторске планове, програме и пројекте. С тим у вези, свако од приоритетних планских решења је дефинисано у потпуности у складу са захтевима заштите животне средине и заштите природе. С друге стране, реализација тих планских решења ће спречити или смањити постојеће негативне утицаје на природне вредности и животну средину. Између осталог, ова стратешка процена је мапирала изворе загађења и дала могућности за њихово ублажавање или потпуно отклањање применом прописаних мера заштите квалитета параметара животне средине.

У поступку Стратешке процене остварена је координација између заинтересованих органа и организација, као и неопходне консултације са актерима просторног развоја и добијени услови и мишљења од релевантних субјеката.

У складу са законским одредбама и европском праксом, Извештај о Стратешкој процени обрађује:

- полазне основе Стратешке процене,
- опште и посебне циљеве Стратешке процене и избор индикатора,
- процену могућих утицаја са описом мера предвиђених за смањење негативних утицаја на животну средину,
- смернице за израду стратешких процене на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину,
- програм праћења стања животне средине у току спровођења плана,
- приказ коришћене методологије и тежиште у изради Стратешке процене,
- приказ начина одлучивања, опис разлога одлучујућих за избор датог плана са аспекта разматраних варијантних решења и приказ начина на који су питања животне средине укључена у план,

- закључке до којих се дошло током израде Извештаја о Стратешкој процени, који су представљени на начин разумљив јавности (формулисани као нетехнички резиме) и други подаци од значаја за Стратешку процену.

Овај елаборат представља резултат провере, разјашњења и унапређења примене принципа одрживог развоја и заштите природних и културних вредности и животне средине у изради Плана, уз уважавање услова и стручних препорука органа и институција и мишљења грађана који се односе на потребу елиминисања или ограничавања негативних ефеката на природне и културне вредности и животну средину и квалитет живота становника подручја Плана, уважавајући при томе следеће циљеве: заштиту и одрживо коришћење природног и културног наслеђа и одрживу животну средину, просторно-функционалну интегрисаност и обнављање/јачање веза са окружењем, интегрисање интереса заштите и развоја, унапређење саобраћајне приступачности, инфраструктурне и комуналне опремљености, развој културног и регионалног идентитета, унапређење територијалне кохезије, субвенционисаност и јавно-приватно партнерство, перманентну едукацију грађана и администрације и учешће јавности у одлучивању, заштиту јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби и релативизацију конфликта у заштити природних и културних вредности и одрживом развоју локалних заједница као, и у односу на развој других посебних намена обухваћеног подручја.

Закључак Извештаја је да су ти циљеви (уз услов спровођења мера за отклањање негативних ефеката појединих решења) оствариви и да изабрана и утврђена планска решења неће угрозити вредности природног и културног наслеђа и животне средине, уз јасну препоруку о доследној примени Плана и смерница које се односе на очување животне средине, уређење простора и коришћење природних ресурса.

I Полазне основе Стратешке процене

Полазне основе Стратешке процене обухватају:

- 1) кратак преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима;
- 2) преглед постојећег стања и квалитета животне средине подручја на које се Извештај односи;
- 3) карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају;
- 4) разматрана питања и проблеме заштите животне средине у Плану и образложење разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка процене;
- 5) приказ и оцену припремљених варијантних решења у односу на заштиту животне средине у Плану, укључујући варијантно решење нереализовања Плана и најповољније решење са становишта заштите природе, културних вредности и животне средине;
- 6) резултате претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама битне за Стратешку процену.

1.1. Кратак преглед садржаја и циљева Плана и односа са другим планским документима

1.1.1 Предмет Плана

Предмет Измена и допуна Плана представља планско подручје које се налази на територији општине Дољевац и припада катастарским општинама Дољевац, Орљане и Кочане. Подручје Измена и допуна плана је у проширеном обухвату Плана генералне регулације.

1.1.2 Садржај Плана

У изради Измена и допуна Плана и овог Извештаја о Стратешкој процени примењен је приступ интегралног и континуалног планирања са нагласком на тражењу мере одрживости кроз интеграцију циљева и потреба заштите природних вредности, очувања постојећег квалитета животне средине, квалитета живота становника и друштвено-економског развоја. Као кључни развојни ослонци разматрани су заштита природе, природних вредности и животне средине као приоритетне активности са којима ће бити усклађене све друге активности на подручју Измена и допуна Плана.

1.1.3 Циљеви Плана

Дугорочни циљ развоја планског подручја односи се на повезивање и интеграцију предметног простора у шире окружење и унапређење развоја. Основни циљ будућег развоја овог подручја је глобално позиционирање и организовање на локалном и регионалном нивоу, са компактним градским насељем и развијеном мрежом сеоских насеља. Посебну важност за развој овог подручја има однос према утицају Коридора Х и Хц, као деловима европског и републичког саобраћајног и развојног система (аутопутева Е - 75 и Е - 80 и развојним осовинама првог ранга). Овај потез представља главни стратешки развојни правац за планско подручје. Општи циљ организације и уређења простора јесте коришћење простора према потенцијалима природних и антропогених вредности и дугорочним потребама интегралног економског, технолошког, социјалног и културног развоја и унапређење животне средине.

Општи циљ просторног развоја је разрађен кроз серију посебних циљева, и то:

- обезбеђење услова за просторно уређење и изградњу;
- планско усмеравање и контролисано ширење грађевинског земљишта;
- спровођење привредних трендова у актуелним околностима и одговарајућим потребама домаћег и иностраног капитала;
- стварање амбијента и услова за подстицај привредног развоја;
- подизање степена урбанизације у деловима који су лоцирани уз магистралне и регионалне путне правце, уз које је потребно да се усмери изградња нових привредних зона - паркова и логистичких центара;
- стварање просторних услова за формирање зона пословања, спорта и рекреације, становања и осталих намена;
- утврђивање смерница за размештај садржаја и подршку активности на предметном подручју уз уважавање економских, техничко-технолошких, еколошких, социјалних и просторно-функционалних критеријума;
- обезбеђење просторних услова за изградњу, опремање и функционисање магистралних инфраструктурних система;
- развој саобраћајне, техничке и социјалне инфраструктуре, у првом реду повећањем доступности руралног подручја и зона развоја туризма - побољшањем квалитета путне мреже, опремањем комуналном инфраструктуром центара у мрежи насеља и туристичких локалитета;
- обезбеђење услова за квалитетно саобраћајно повезивање постојећих и планираних намена (пре свега привредних комплекса, зона спорта и рекреације, пословања, становања и осталих намена);
- заштита и коришћење природних и културно-историјских вредности;
- формирање хијерархијско - просторне структуре која ће омогућити уравнотежен просторни развој;
- отклањање негативних последица које су изазване при коришћењу пољопривредног, шумског и водног земљишта супротно њиховим природноеколошким својствима;
- активирање природних и антропогених туристичких потенцијала, као и организација и промоција туристичких аранжмана обједињавањем туристичке понуде;
- усаглашавање и решавање потенцијалних конфликта у простору;
- утврђивање смерница и основа за измену и допуну важећих и израду нових планских документа, као и даљу разраду на нивоу техничке документације;
- усаглашавање политике развоја са подручјима у окружењу; и
- формирање базе за израду пројеката који ће користити приступне фондове Европске уније.

1.1.4 Однос према другим документима

Плански основ за израду Измена и допуна Плана представљају:

- Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године („Сл. гласник Републике Србије“, бр. 88/10) (Просторним планом Републике Србије утврђују се дугорочне основе организације, уређења, коришћења и заштите простора Републике Србије у циљу усаглашавања економског и социјалног развоја са природним, еколошким и културним потенцијалима и ограничењима на њеној територији. Основни принципи просторног развоја Републике Србије су: децентрализација, одрживост, деконцентрација, територијална кохезија, јачање конкурентности, активна имплементација политике просторног развоја, полицентрични територијални развој са наглашеном улогом градова и функционалних урбаних подручја, формирање и јачање мреже градова и насеља, унапређење саобраћајне доступности, развој културног идентитета, унапређење и заштита природног и културног наслеђа, смањење штетног утицаја на животну средину, трансгранично, интеррегионално и трансдржавно функционално повезивање регионалних и локалних јединица. Најважнији циљеви просторног развоја Републике Србије су: 1. Уравнотеженији регионални развој и унапређена социјална кохезија; 2. Регионална кохерентност и приступачност; 3. Одрживо коришћење природних ресурса и заштићена и унапређена животна средина; 4. Заштићено и одрживо коришћено природно и културно наслеђе и предео; 5. Просторно-функционална интегрисаност у окружење. За планирање просторног развоја подручја ПГР у овом Просторном плану обавезујући су следећи принципи, пропозиције и мере: Концепција просторног развоја је у оквиру појаса интензивног развоја коридора Х дуж Мораве. У мрежно-хијерахијској структури урбаних центара развој Дољевца је у оквиру функционалних подручја Ниша, који је дефинисан као центар ФУП-а међународног значаја на простору од 4.233km² који обухвата општине: Дољевац, Меровину, Г.Хан, Житорађе, Белу Паланку, Сврљиг, Алексинац, Прокупље, Блаце и Ниш са укупно 465.776 становника са функцијом носиоца, иницијатора и регулатора развоја ФУП-а. На локалном нивоу: ограничити ширење градског подручја у складу са захтевима очувања пољопривредног земљишта, заштите културног и природног наслеђа и давања приоритета урбаној обнови и изградњи у оквиру већ постојеће урбане матрице; програмирање обнове и развоја села уз очување руралног предела и ресурса атара насеља; планирати мрежу саобраћаја и инфраструктуре уз очување и заштиту животне средине; омогућити активирање brownfield комплекса; производњу равномерно дистрибуирати у простору);

- Регионални просторни план за подручје Нишавског, Топличког и Пиротског управног округа („Сл. гласник РС“, број 1/13) (Регионални ПГР за подручје Нишавског, Топличког и Пиротског управног округа има површину која обухвата 7717 km², у оквиру које се предметни ПГР налази у целости (100%). РПП је припремљен за временски период до 2020. године. Релевантне су следеће његове одредбе: подручје ће се развијати у оквиру и ван функционалног урбаног подручја Ниша; у делу о саобраћају наводи се да највећи потенцијал развоја саобраћаја представља перспектива интермодалног конципирања инфраструктурних система на бази друмског, железничког и ваздушног транспорта. Погранични положај, повезивање са земљама Европске уније и Коридором Х, представљају потенцијале интензивног развоја функција транзитног саобраћаја. Подручје РПП има добар саобраћајно-географски положај на укрштају два мултимодална инфраструктурна коридора (коридора Х и Хс), Коридор Х (аутопут Е-75 Београд-Ниш-Македонска граница), аутопут Е-80 (коридор Хс) чија је изградња започета, преко кога се остварује добра повезаност са мрежом европских путева. План развоја путне инфраструктуре претпоставља подизање квантитета и квалитета путне мреже, применом следећих приоритетних активности и решења: Повећање саобраћајне доступности подручја државним путевима I реда: активности за изградњу дела аутопута Е-80-државног пута I реда бр. 1.12 од Ниша до границе са Републиком Бугарском; изградња деоница државног пута II реда као алтернативног правца на деоницама на којима се траса аутопута поклапа са трасом државног пута I реда бр. 1.12; Модернизација и комплетирање мреже државних путева II реда и општинских путева: осавремењавање државних путева II реда на читавој територији Региона и изградња неизграђених деоница државних путева II реда; Усмеравање утицаја саобраћајне инфраструктуре на развој урбаних центара и система насеља: изградња друмских обилазница око

Ниша, Пирота, Димитровграда, Прокупља, Меровине, Сврљига; осавремењавање и изградња локалних путева; Развој железничког саобраћаја и инфраструктуре: електрифицирање пруге Ниш-Пирот-граница са Републиком Бугарском (Е-70) са изградњом обилазнице Ниша у северном делу града; активности на припреми коридора пруге Ниш-Лесковац-граница са Републиком Македонијом (Е-85,) односно изградња двоколосечне и електрифициране пруге, са брзином вожње од 160 km/h, која ће у највећој могућој мери користити постојећи коридор пруге; рехабилитација железничких пруга, тачније критичних деоница, као и реконструкцију у циљу довођења пруга на пројектоване или евентуално повећане брзине, уз модернизацију сигнално-сигурносних уређаја);

- Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Северне Македоније ("Сл. гласник РС", бр. 77/02, 127/14, 102/17 - др. уредба, 100/21) (Просторни план подручја инфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Македоније (у даљем тексту ПППИК НРМ) је дугорочни развојни документ који се доноси за временски хоризонт до 2020. године. ПППИК НРМ обухвата простор површине 1.186,5 km². Плановима развоја Паневропске саобраћајне мреже утврђен је мултимодални саобраћајни Коридор „10” (Салзбург-Љубљана-Загреб-Београд-Ниш-Скопље-Велес-Солун) са два крака Будимпешта-Нови Сад-Београд и Ниш-Пирот-Софија у функцији интегрисања саобраћајног система Централне и Источне Европе. Инфраструктурни коридор од Ниша (Трупале) до границе Републике Македоније, који је обухваћен овим просторним планом, припада мултимодалном саобраћајном коридору „10”. Изградњом Инфраструктурног коридора побољшаће се везе нашег источног Подунавља са јужном Србијом и Македонијом, под условом реконструкције и изградње тимочког коридора Ђердап II (Прахово) - Ниш, са планском идејом да Србија, поред развојне зоне Нови Сад-Београд, Смедерево на Дунаву, развија привредно и саобраћајно значајну зону у тимочком Подунављу (Кладово-Прахово), као ближу Црном мору (Источној Европи). ПППИК НРМ обухваћени су: 1) магистрални инфраструктурни коридор-са постојећим и планираним магистралним инфраструктурним системима и њиховим заштитним појасима: аутопут Е-75(М-1), пруга за велике брзине Е-85, гасовод и оптички кабл са водотоком Јужне Мораве и пратећим објектима и садржајима (чворишта, терминали, услужни садржаји и други објекти у функцији магистралних инфраструктурних система); 2) пратећи алтернативни инфраструктурни системи-алтернативни путни правац (без наплате путарине) аутопута Е-75; 3) зона утицаја коридора-обухваћен простор између појединих и зона ширине од 1 до 5km од крајњег магистралног инфраструктурног система, који су у физичкој и функционалној вези са коридором од Ниша (Трупале) до границе Републике Македоније, изузев на подручју Генералног урбанистичког плана Ниша где се обухват Просторног плана своди на мрежу коридора магистралних инфраструктурних система);

- Просторни план општине Дољевац („Сл. лист Града Ниша”, број 16/11 и 91/19) (Општина Дољевац је добро повезана са окружењем, односно располаже са добрим трансрегионалним везама. Општину пресецају мултимодални коридори међународних саобраћајних (X) и инфраструктурних система. 11 Преко територије дољевачке општине води главна балканска комуникација - уздужна Моравско - Вардарска железничко - друмска магистрала. Од Дољевца се одваја и западни магистрални правац Дољевац -Прокупље - Куршумлија - Приштина - Пећ од кога се остварује и веза за регионални правац Белољин - Блаце - Крушевац. На истоку преко Барбешке долине Дољевац је повезан асфалтном саобраћајницом са Гациним Ханом, Бабушницом, Пиротом и Црном Травом. Ове саобраћајнице повезују Јужно - моравску долину са котлинама Косова и Метохије, односно жупом Расине, Копаоником и Крушевачким крајем на западу, као и Запаљем, Лужницом, Власином и Горњем Понишављем на истоку. Овакав географско - саобраћајни положај је утицао да Дољевац од 1957 године прерасте у административно - управни центар од када све више преузима улогу трговачког, културног, здравственог образовног, а задњих година и индустријског центра Општине. Концепт просторног развоја се базира како на трансрегионалним везама, тако и на унутаропштинским везама и ублажавању и елиминисању просторно-функцијских разлика између делова територија, као и повећавању степена унутрашње територијалне кохезије. Планским решењима потребно је подржати: алтернативни правац дела државног пута другог реда – регионални пут Р-214 (планирана, делимично изграђена обилазница за насеља: Дољевац, Кочане, Пуковац између

аутопута и Ј. Мораве); задржати и унапредити остале путне правце на територији Општине. Поред наведених веза концепт просторног развоја се заснива и на:

- везама интерконтиненталног, трансграничног (мултимодални европски коридор X), трансрегионалног (мрежа државних путева другог реда-регионални путеви R-245, R-214, R-221) и локалног карактера, преко којих општина Дољевац треба да развије своју систематску кооперацију са окружењем;
- привредном потенцијалу, у смислу формирања и опремања инфраструктуром нових индустријских зона комплементарних пољопривреди и грађевинарству, што би имало за циљ активирање и других привредних грана и развоја малих и средњих предузећа; модернизације, производног реструктурирања и технолошког унапређења постојећих капацитета;
- богатству лежишта минералних сировина шљунка и песка-грађевинском материјалу (који путем компензација и одговарајућих накнада може поспешити даљи развој) и што бржој санацији и рекултивацији деградираних простора у приобаљу Јужне Мораве;
- природним вредностима, који чине основни потенцијал развоја (пољопривредно земљиште на територији општине Дољевац заузима значајних 91,43 км² што је преко 70% Општине;
- гео и биодиверзитету који је састављен из више еколошких целина, од којих ни једна није довољно вреднована, односно искоришћена;
- демографском потенцијалу поприлично угроженим негативним демографским процесима, где се на једној страни истиче традиција и искуство становника из руралног подручја, а на другој становништво градског подручја;
- мрежи сеоских насеља са различитим функционалним улогама груписаних око насеља Дољевац као центра Општине;
- постојећој техничкој инфраструктури;
- постојећим објектима јавних служби које би у планском периоду требало даље развијати и модернизовати).

1.2. Преглед постојећег стања и квалитета животне средине на подручју на које се извештај односи

1) Геолошке карактеристике и рудно богатство

На ширем подручју локације констатоване су геолошке формације које по старости одговарају терцијару и квартару. Средину предметне локације чине претежно шљункови и пескови, заступљене су кластичне, пелитске и карбонатне формације са туфовима. У једном делу планског подручја заступљени су зелени шкриљци са и без биотита, албит-хлоридски шкриљци, албит-амфиболити, кварцити, калкшисти. Део подручја изграђен је од кристалистичких шкриљаца, као и различитих варијетета гнајса и микашиста. Сливови доњих токова река прекривени су дебелим наслагама језерских и речних седимената. Поред речних корита јављају се пешчани спрудови и речни наноси променљивог састава и чине их шљунак, песак и муљ. Планско подручје одликује богатство лежишта минералних сировина шљунка и песка који се користе као грађевински материјал.

2) Геоморфолошке карактеристике

Рељеф на ширем планском подручју карактерише комбинација брдско – планинског. Планско подручје у морфолошком погледу може се поделити на област равничарског и брдовитог земљишта. Просторни распоред оба морфолошка дела условљен је геолошким и тектонским грађом. Водотоци и њихове ротоке усекали су се, после повлачења или исушивања језера, у централну језерску равн. Геоморфолошке услове изградње на предметном подручју карактерише алувијална равн и подручје умереног спирања и јаружања. Наноси алувијума имају распрострањење по коритима реке. Констатовани су дуж целих токова река.

3) Хидрогеолошке и хидрографске карактеристике

На подручју Измена и допуна Плана налазе се два значајна водотока: река Топлица коју прати северна и севорозападна граница Измена и допуна Плана и Пуста река која пресеца источни део Измена и допуна Плана. Ове две реке су притоке Јужне Мораве, која се налази на североистоку, ван подручја Измена и допуна Плана. Река Топлица је највећа лева притока Јужне Мораве како по површини њеног слива тако и количини воде. Својим током, на територији Општине, пролази кроз сам Дољевац и насељено место Шарлинац. Ток реке Топлице је делимично регулисан. Пуста река је лева притока Јужне Мораве у коју се улива низводно од Дољевца и већим делом свога тока је регулисана са уређеним уливом у Јужну Мораву. Комплетна регулација Пусте реке изведена је на делу од ушћа у Јужну Мораву до км 0+750, а делимична до моста на путу Кочанска петља-Прокупље, до км 1+442. Траса корита Пусте реке пролази кроз Пуковац и са источне стране обилази насељено место Кочане. Према Одлуци о утврђивању Пописа вода I реда ("Сл.гласник РС", бр. 83/2010), река Топлица и Пуста река спадају у воде I реда.

Постоје велике резерве подземних вода на алувијалној равни реке Јужне Мораве. Становништво се снабдева водом путем цеви из подземних вода. Квалитет воде из ових извора није задовољавајући, због постајања великог броја септичких јама.

4) Биљни и животињски свет, биодиверзитет

Укупну флору на ширем подручју Измена и допуна Плана можемо поделити у две зоне: зона култивисане вегетације и зона самоникле вегетације. У оквиру прве зоне, зависно од типова земљишта и њихових особина, издваја се ратарско - воћарско подручје. То су најпродуктивнија земљишта са великим производним могућностима. На алувијалној равни Јужне Мораве успешно се узгајају повртарски производи. Изражена су три фитогеографска појаса, која пре свега зависе од природних карактеристика као и антропогених утицаја. Први појас се пружа поред Јужне Мораве и доњих токова Топлице, Пусте и Југбогдановачке реке. То је најнижи појас и карактерише га присутност ливада и ораничних површина на којима су углавном повртарске и ратарске културе. Од аутохтоне вегетације овде се могу срести остаци хидрофилних шума топола, врба, јасике, црне јове и других меких лишћара. На стално или повремено забареним теренима настанили су се барске биљке. У насељима у оквиру јавних површина и стамбених блокова, развијене формације декоративних биљака (улавном липе), које знатно побољшавају пејоративни утисак и квалитет животне средине; Изнад овог појаса пружају се пољопривредна земљишта која у највећој мери чине оранице, воћњаци и виногради; Под шумама се налази један мањи процена. Шумски прекривач је изложен непланском коришћењу и сечи, због чега је већи део разређен, прилично деградирани и представљен је изданачком дрвном масом лошег квалитета. Шуму овде чине мешовите заједнице цера, граба, храста китњака, букве и јеле, бројне шикаре и шиљаци, као и врбе и тополе дуж Јужне Мораве. Предметни простор се не налази у оквиру заштићеног подручја I и II категорије.

Процену стања разноврсности *животињских врста* на простору тешко је извршити јер не постоје одговарајући подаци. Генофонд и фенофонд иако је богат, местимично је угрожен и осиромашен директним уништавањем појединих биљних и животињских врста. Обиље различитих микроклиматских услова, врло разнолика ентомофауна и други моменти омогућавају опстанак одређеном броју животињских врста. Шире подручје одликује се малим учешћем аутохтоне вегетације, па је учешће дивљих животиња и птица на овом простору веома сиромашно, како по броју врста које улазе у њен састав тако и по бројности популације. Заступљене су срна (*Capreolus capreolus*), вукови, лисице, дивље свиње (*Sus scrofa*), текуница (*Citellus citellus*), белоушка (*Natrix tessellata*), етрушка (*Falco vespertinus*), гачац (*Corvus frugilegus*), шева (*Alauda arvensis*), слепо куче (*Spalax leucodon*), зец (*Lepus europeus*), миш (*Mus musculus*), шумска корњача (*Testudo hermanni*), велики зелембаћ (*Lacerta viridis*), поскок (*Vipera ammodytes*), смук (*Elaphe longissima*), кратконоги гуштер (*Ablepharus kitaybelli*), медитеранска сеница (*Parus lugubris*), шарени детлић (*Dendrocopos syriacus*), гугутка (*Streptopelia decacto*), краткопрсти кобац (*Accipiter brevipes*), пух (*Glis glis*), јеж (*Erinaceus europaes*), јазавац (*Meles meles*), шумски миш (*Apodemus flavicollis*), славуј (*Luscinia megarhynchos*), смрдиврана (*Coracias garrulus*), пупавац (*Upupa epops*), ђук (*Otus scops*), шумска шева (*Lullula arborea*), кртица (*Talpa europea*), крастава жаба (*Bufo bufo*), шарка (*Vipera berus*), веверица (*Sciurus vulgaris*), водена волухарица (*Arvicola terrestris*) и др. На посматраном подручју има и ретких врста препелица и фазана. Јужна Морава представља станиште за око 30 врста риба и то из фамилије шарана, вијуна, пастрмки, деверика, клена, гргеча, штуке, сома и сунчанице. Поред криволава, шљункарење на овој реци доводи до појаве плићака што осиромашује реку рибама.

5) Клима и климатске карактеристике

Опште климатске карактеристике на ширем планском подручју крећу се у границама просечних параметара умерено континенталне климе. Температуре ваздуха су један од најважнијих чинилаца климе уопште, а посебно је значајна за биљну производњу. Температуре ваздуха регулишу дужину вегетационог периода, фенолошке појаве и све што је битно у развоју биљака. Висинске зоне као еколошки фактор везане су првенствено за ефекте сунчеве енергије у зависности од надморске висине, што се директно одражава на дужину трајања вегетационог периода, а самим тим и на просторни распоред пољопривредних култура. Преглед овог еколошког фактора даје слику веома повољне просторне позиције целог подручја. У односу на производно-просторне могућности најзначајније потенцијале представљају експозиција површина на нагиба терена до 5%, где се јављају оптимални инсолациони ефекти. Клима планског подручја је веома повољна пре свега за развој излетничког, транзитног, ловног и културног туризма. Клима је континентална са четири годишња доба. Просек падавина износи 600–700 мм, док годишња просечна температура износи 11 степени Целзијуса у долинама и 6.7 степени Целзијуса у планинским областима. Јужна Србија као и остатак државе припада централноевропској временској зони

6) Земљиште

Педолошки покривач за шире планско подручје има следеће карактеристике: Алувијум и чернозем су земљишта са високим подземним водама и одговарајућим другим едафским факторима која имају највећи потенцијал за раст и негу биљака, као и највеће могућности за узгој најширег избора врста. Алувијална земљишта немају уједначена производна својства. Она у великој мери зависе од састава наноса, физичких и хемијских особина, хидрографских фактора итд. На највећем делу простора са мање-више нормалним условима производне карактеристике имају високо квалитетна својства, јер су то углавном растресита земљишта, а равни рељеф омогућује потпуну примену механизације и веома лако наводњавање. Смонице се јављају као карбонатне смонице, хормалне и у процесу огњавања, затим ародирани и преталожене. У оваквој структурној ситуацији земљишта се карактеришу средњом или нешто бољом потенцијалном плодношћу која се објашњава дубоким и акумулативним хоризонтом и богатством у погледу укупне количине биогених елемената. Гајнице су земљишта средњих производних

могућности. Њихова природна плодност доста варира како у зависности од садржаја хумуса тако и од степена ерадираности, рељефа, експозиције механичког садржаја итд. У просеку и уопште за овај тип земљишта се може закључити да спада у групу средњих квалитетних вредности са dobrим могућностима за примену агротехничких мера. Црвенице и подзоли. Црвеница је глиновито-песковито и скоро неутрално земљиште које садржи доста оксида гвожђа због чега је црвене боје. Садржи мало хумуса, а погодна је за узгајање дувана, винове лозе, воћа, маслина и других култура. У вишим, влажнијим крајевима, црвеница се деградира и прелази у подзоле и гајњнице. Подзоли се јављају у вишим надморским висинама где има доста падавина. Гајење пољопривредних култура могуће је уз примену агротехничких мера и обилног ђубрења. Ови положаји су хладни и влажнији са индикаторима за такве еколошке услове. Земљишта су јако песковита са сиромашним хумусом и веома су богата крупним скелетом, имају велику водопропустљивост због чега је испирање интензивно, а водни режим неповољан. Производна вредност на овим сиромашним земљиштима је веома мала, па су ове површине углавном под шумским покривачем. Скелетна и скелетоидна земљишта су површине покривене песком, шљунком, каменом и стенама, односно са геолошком подлогом (70-80% површине). Постапак оваквих земљишта се може везати за антропогене утицаје, после чега је дошло до деградације и ерозије па и избијања геолошке подлоге на површину. Од вегетације су присутне ксерофитне врсте на местимичним смеђим земљиштима. Плодност ових површина је незнатна и данас се користе као пашњаци.

7) Воде, ваздух и бука

На квалитет *вода* утичу спирање са загађених површина саобраћајница и нерегулисано каналисање отпадних и фекалних вода из појединих насеља. Подземне воде су угрожене процедним водама са депонија, са пољопривредног земљишта и из несанитарних септичких јама. Неадекватна комунална инфраструктура, такође, представља извор загађења животне средине (многобројна одлагалишта отпада без санитарне опреме, непостојање сточног гробља, непостојање постројења за пречишћавање отпадних вода и др.). Најважнији извори загађивања *ваздуха* су саобраћај дуж државних путева I и II реда и кућна ложишта на чврсто гориво. Концентрација SO₂, чађи и таложних материја су на најпрометнијим пунтовима изнад граничних вредности. У зимском грејном периоду (новембар-март) изражено је повећање загађености услед емисије продуката сагоревања индивидуалних ложишта. *Бука и вибрације* се јављају махом дуж саобраћајница (линијских извора буке). Загађење буком најизраженије је дуж железничке пруге која пролази кроз урбано ткиво планског подручја, као и дуж државних путева I и II реда.

8) Геосеизмичност

Карта сеизмичког хазарда за повратни период 475г. изражено у степенима макросеизмичког интензитета приказује да се планско подручје Измене и допуне Плана сврстава у VII-VIII° скале. За потребе сагледавања сеизмичког хазарда на планском подручју за Измене и допуне Плана израђене су: карта епицентара земљотреса магнитуда Mw>=3.5 јединица Рихтерове скале лоцираних на планском подручју; карта сеизмичког хазарда за повратни период 475г., по параметру максималног хоризонталног убрзања на тлу типа А (vs,30>=800m/s), израђене у складу са захтевима Еврокода 8 (EN 1998-1), изражено у јединицама гравитационог убрзања g (g=9.81m/s²), за планско подручје; карта сеизмичког хазарда за повратни период 475г. израженог у степенима макросеизмичког интензитета земљотреса MCS скале, израђена на основу израчунатих вредности убрзања за тло типа А помножено фактором тла за одговарајућу прорачунску тачку како би се обухватило дејство земљотреса на локалном тлу, за шире планско подручје; табела нумеричких вредности сеизмичког хазарда за повратни период 475г. по параметру максималног хоризонталног убрзања (g), за планско подручје; табела епицентара догођених земљотреса магнитуда Mw>=3.5 јединица Рихтерове скале лоцирани на и у непосредној околини планског подручја, а од утицаја за сагледавање сеизмичког хазарда.

9) Рецетни геоморфолошки процеси

Ерозија представља један од основних узрока деградације земљишта, односно погоршања његовог квалитета. На низводном делу реке Топлице нису предвиђени антиерозиони радови. Територија Општине Дољевац је обухваћена Општим планом за одбрану од поплава за период од 2019. - 2024. године („Сл.гласник РС“ број 19/19 од 15.03.2019. године). Река Топлица и Пуста река се налазе у Оперативном плану одбране од поплава за 2023. годину („Сл.гласник РС“ бр. 143/22 од 29.12.2022. године).

10) Остале природне непогоде и пожари

Од природних појава и процеса на квалитет земљишта посебно негативно утичу ерозиони процеси, настали као последица неповољних карактеристика рељефа, а превасходно услед прекомерне експлоатације шума. Захваљујући веома сиромашној шумској вегетацији, геолошкој подлози, нагибу терена, штетном дејству човека и неповољним климатско метеоролошким утицајима, процеси ерозије су присутни на мањем делу. Благо нагнуте и широке стране изнад појединих насеља захваћени су местимичним ерозивним процесима. Карактеристичне су појаве мањих јаруга на голим, непошумљеним стрмим падинама. На алувијалним равнинама Јужне Мораве и њених притока интензивно се одвија бочна ерозија њихових обала.

1.3. Карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају

Основна делатност на ширем планском подручју је пољопривреда, уз минимално учешће индустрије и грађевинарства. Остале привредне делатности, попут трговине и занатства су недовољно развијене и поред традиције у обављању ових делатности. Подручје егзистира као раскрсница регионалних путних и железничких праваца. На простору Измена и допуна Плана, нема заштићених природних добара.

Потенцијални извори загађивања ваздуха су саобраћај дуж државних путева I и II реда и магистралном железничком пругом Е-85 (Београд-Ниш-Прешево-Државна граница) и железничка пруга (Дољевац-Куршумлија-Косово поље) и кућна ложишта на чврсто гориво. Концентрација SO_2 , чађи и таложних материја су на најпрометнијим пунктовима изнад граничних вредности. У зимском грејном периоду (новембар-март) изражено је повећање загађености услед емисије продуката сагоревања индивидуалних ложишта. Сустицање улазно-излазних праваца државних путева II реда у најужем центру насеља Дољевац је изузетно неповољно са становишта угрожавања животне средине. У Дољевцу не постоји централизован систем грејања објеката. У три објекта, у згради Општинске управе, у Основној школи и у Дому здравља изграђене су локалне котларнице. Највећи број стамбених и пословних објеката у захвату Измена и допуна Плана греје се путем индивидуалних ложишта. Укидање индивидуалних ложишта и локалних котларница на течна и чврста горива и њихова конверзија на природни гас, као и изградња МРС за индустријске потрошаче смањиће загађење животне средине у захвату Измена и допуна Плана. Државни путеви II реда (Ниш-Лесковац и Дољевац-Прокупље) су задржали функције насељских комуникација. Магистрална железничка пруга Е-85 (Београд-Ниш-Прешево-Државна граница) и железничка пруга (Дољевац-Куршумлија-Косово поље), остварују мешовити саобраћај возова за превоз путника и робе у унутрашњем и међународном саобраћају.

Не постоји мониторинг квалитета ваздуха на територији општине Дољевац. У прилог иде чињеница да не постоји велики број индустријских загађивача на планском подручју, а новоизграђени гасовод имаће позитиван ефекат на побољшање квалитета ваздуха.

Што се тиче загађивања вода, на подручју Измена и допуна Плана постоје два водотока - река Топлица и Пуста река. Река Топлица је највећа лева притока Јужне Мораве чији је ток делимично регулисан. Пуста река је лева притока реке Јужне Мораве и већим делом свог тока је регулисана са уређеним уливом у Јужну Мораву. Она је трећа по значају река на територији Дољевца јер представља један од извора за снабдевање водом за пиће преко подземних вода. На квалитет вода утичу спирање са загађених површина саобраћајница и нерегулисано каналисање отпадних и фекалних вода из појединих насеља. Река Топлица и њене притоке угрожене су отпадним водама различитог порекла и састава и све чешће губе своје природне карактеристике. Моћ самопречишћавања реке услед толиког оптерећења отпадним материјалом полако опада, деградира се њен квалитет, те се она временом не може користити за одређене сврхе за које се раније користила. Подземне воде су угрожене процедним водама са депонија, са пољопривредног земљишта и из несанитарних септичких јама. Неадекватна комунална инфраструктура, такође, представља извор загађења животне средине (многобројна одлагалишта отпада без санитарне опреме у близини површинских вода, непостојање сточног гробља, непостојање постројења за пречишћавање отпадних вода и др.). Употребљене воде на подручју Измена и допуна Плана по свом пореклу углавном потичу од становништва и у мањој из технолошких процеса индустрије. Одвођење употребљених вода одвија се слободним отицањем и директним изливањем у водоток. Колектори на подручју Измена и допуна Плана су бетонски, максималног пречника 500mm и укупне дужине, у Дољевцу око 6km и у Кочанима дужине око 5km. На територији Дољевца не постоје постројења за пречишћавање отпадних вода у раду. Тренутно се отпадне воде испуштају у Пусту реку преко једног испуста и у реку Топлицу кроз 6 испуста. Све отпадне воде се испуштају без икаквог облика пречишћавања. Стање отпадних вода по квалитету је далеко испод прописаног за водотоке II класе. Присутни су тешки метали (хром, алуминијум, цинк, цијанид), масти и уља, детерџенти и амонијум-јони, као и садржај фенола,

нитрита, сулфида и кадмијума. Ово указује на потребу да се отпадне воде, пре упуштања у реципијент, морају пречистити и одговарајућим механичким и микробиолошким поступцима довести до прописаних стања. Према Уредби о категоризацији водотока (Сл.гласник СРС, бр.5/68), река Топлица припада IIб класи, а Пуста река није категорисана. Планирана је изградња постројења за пречишћавање отпадних вода, што би имало за последицу укидање свих испуста канализације у водотокове, као и доградња и проширење система у Дољевцу, Кочанима и Орљану.

Не постоји мониторинг квалитета површинских вода на територији општине Дољевац.

Стање загађености земљишта, а посредно и подземних вода, вештачким ђубривом и пестицидима, најчешће је испод дозвољене границе, па се сматра да не представља ризик за екосистем. Специфичан облик угрожавања земљишта представља „бесправна“ изградња објеката и нерационално заузимање најквалитетнијег пољопривредног земљишта изградњом. Загађење земљишта се јавља и као последица ерозионих процеса, одвијања саобраћаја и изливања отпадних вода.

На ширем планском подручју не постоје мерна места за мерење комуналне буке у животној средини, па се закључци могу извести на основу општих знања о акустичном загађивању. Бука и вибрације јављају се махом дуж саобраћајница (линијских извора буке). Загађење буком најизраженије је дуж железничке пруге која пролази кроз урбано ткиво планског подручја, као и дуж државних путева I и II реда.

Што се тиче јонизујућег зрачења, извор нејонизујућег зрачења су далеководи, а заштита од њиховог електричног поља и магнетне индукције обезбеђује се у току пројектовања и погона далековода сходно домаћем законодавству и смерницама Светске здравствене организације (WHO). Имајући у виду постојеће и планиране далеководе, овај утицај на животну средину сматра се контролисаним и безбедним. На основу увида у податке Агенције за заштиту животне средине и Извештаја о систематском испитивању нивоа нејонизујућих зрачења у животној средини, на територији планског обухвата нису вршења мерења нивоа зрачења.

По питању санитације инфраструктурна опремљеност је релативно лоша. Канализациона мрежа у насељима општине Дољевац је делимично изграђена. Отпадне воде прихваћене су делимично у непрописне септичке јаме, а делом површински изливају девастирајући природне чиниоце. У насељеном месту Дољевац урађена је канализациона мрежа у дужини од 7071m са постојећих 501 прикључака. Недостају 4 прикључка за 16 становника. Канализациона мрежа је рађена по фазама и тренутно је у лошем стању. Сва канализација се одводи преко 3 одвода, од којих 2 воде у реку Топлицу, а један у Пусту реку. Не постоје постројења за прераду отпадних вода. Канализациона мрежа је у процедури озакоњења. Атмосферска канализација не постоји, недостаје 7070m. Централно ППОВ за насеља Дољевац и Орљане планирано је на ушћу реке Топлице у Јужну Мораву капацитета 4000ЕС. У самом насељеном месту Кочане урађена је комплетна фекална канализациона мрежа у дужини од 9775m са 207 прикључка. Недостаје 172 прикључка за 602 становника. Канализациона мрежа је у процедури озакоњења. Атмосферска канализација не постоји, недостаје 9800m. У радно-пословној зони у југозападном делу петље Дољевац недостаје 1600m канализационе мреже. Канализациони одводи се уливају у Пусту реку на две локације без система за пречишћавање отпадних вода. Изузетак је издвојена канализација за Аква парк која поседује ППОВ капацитета 600ЕС (са планираним проширењем до 1200ЕС) која се улива у Јужну Мораву. Постојеће постројење за пречишћавање отпадних вода (ППОВ), налази се на к.п. бр. 1638/2 К.О. Кочане у Кочану, изведена канализациона мрежа је изведена дуж к.п.бр.1638/1 К.О. Кочане у Кочану, у пречнику од Ø315. Од постројења изграђена канализациона мрежа прелази испод тупа пута, са друге стране државног пута. На реда број 158. и даље наставља према реципијенту у пречнику од Ø315. У насељеном месту Орљане, општина Дољевац, урађена је комплет фекална канализациона мрежа у дужини од 7294m са 450 прикључка. Канализациони одводи се уливају у реку Топлицу на две локације без система за пречишћавање отпадних вода. Предвиђено је одвођење отпадних вода из насеља по сепарационом систему. За свако насеље у општини предвиђено је посебно постројење за пречишћавање отпадних вода. Овакво стање диспозиције отпадних вода упућује на изградњу

конзумног канализационог система са постројењем за пречишћавањем као примерено техничко решење у смислу здраве екологије.

Потребно је применити мере заштите од пожара утврђене Законом о заштити од пожара ("Сл.гласник РС", бр. 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18 - др. закони), Законом о запаљивим и горивим течностима и запаљивим гасовима ("Сл. гласник РС", бр. 54/15), Законом о експлозивним материјама, запаљивим течностима и гасовима ("Сл. гласник СРС", бр. 44/77, 45/85 и 18/89 и "Сл.гласник РС", бр. 53/93, 67/93, 48/94, 101/05-др.закони и 54/15-др. закони), важећим техничким прописима, српским стандардима и другим актима којима је са аспекта заштите од пожара и експлозија уређена област планирања и изградње објеката, опреме, инсталације и уређаја који су у обухвату овог планског документа.

Што се тиче отпада, на простору Дољевца и околине, приметан је недостатак депоније за евакуацију комуналног смећа. Тренутно је у употреби заједничка депонија са градом Нишом на локацији Бубањ, где се врши одлагање отпада са територије Дољевца без сортирања и без третмана отпада. Проблем представља загађење река чврстим отпадом и велики број дивљих депонија смештених углавном уз локалне путеве и реке. Санација дивљих сметлишта безуспешно се обавља већ читав низ година, јер се санитране површине убрзо враћају у пређашње стање. Урађен је Локални план управљања отпадом за период од 2023.-2031. године. Потребно је усвојити нови локални план, пошто претходни истиче, односно регионални план управљања отпадом. С тим у вези потребно је и едуковати становништво о правилном третману отпада.

Према подацима Министарства заштите животне средине утврђено је да се у оквиру предметног обухвата не налазе севесо постројења/комплекси.

На подручју Измена и допуна Плана **не постоји систематско праћење параметара животне средине**.

Због свега наведеног, закључци о стању животне средине, у контексту израде Измена и допуна Плана и ове Стратешке процене изводе се посредно, на основу постојања објеката, радова и активности које су извор дејства на животну средину (саобраћајна инфраструктура, начин евакуације отпадних вода и чврстог комуналног отпада, и др).

Следеће активности и објекти имају највећи утицај на квалитет животне средине на ширем подручју Измена и допуна Плана: неадекватна *саобраћајна* инфраструктура; *дивље депоније* (директно загађивање земљишта и подземних и површинских вода комуналним отпадом и патогеним микроорганизама са дивљих депонија, загађивање вода, ваздуха и земљишта секундарним продуктима депонија (депонијски гасови и процедурне воде) и опасност од пожара због самоспаљивања отпада, појава непријатних мириса услед спаљивања отпада на депонијама, нарушавање слике предела и др); *неизграђеност комуналне инфраструктуре и индивидуална ложишта* у домаћинствима.

Примена и ефикасна контрола спровођења успостављених ограничења за развој активности, објеката и радова који могу имати утицаја на загађивање животне средине обезбедиће одржавање постојећег квалитета животне средине на највећем делу подручја Измена и допуна Плана и смањити ризик од евентуалног загађивања и деградације простора.

На подручју које се разматра кроз ову Стратешку процену постоји врло мали број података о стању животне средине и о оцени стања загађености (није дефинисано „нулто стање животне средине“ и не постоји интегрални катастар загађивача). Стање животне средине је зато, за поједине делове подручја дато као процена, на основу идентификације потенцијалних извора загађивања и могућих значајних негативних утицаја на животну средину.

Као елементи/вредности животне средине у којима су индиковани значајнији утицаји и промене на планском подручју идентификовани су:

- **земљиште**, са негативним утицајима услед планиране изградње објеката,
- **ваздух**, за који се очекује да ће због планиране изградње бити још загађенији и лошијег квалитета,
- **бука**, са негативним утицајима током изградње и касније током експлоатације нових садржаја услед веће фреквенције саобраћаја и становника на датом простору.

1.4. Разматрана питања и проблеми заштите животне средине у Плану и приказ разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка процене

Критеријуми за одређивање могућих карактеристика значајних утицаја на животну средину планова и доношење Одлуке о изради стратешке процене садржани су у **Прилогу I Закона о Стратешкој процени**. Ови критеријуми заснивају се на: карактеристикама Плана и карактеристикама утицаја.

За доношење Одлуке о изради и обухвату Стратешке процене, уз примену осталих критеријума, посебно је важна идентификација проблема заштите животне средине планског подручја и могућност утицаја решења дотичног Плана на: природне ресурсе, ваздух, воду, земљиште, буку, повећање ризика од удеса, становништво, насеља, јавне службе и здравље, шумарство, ловство и риболов, пољопривреду и културно-историјско наслеђе, туристички развој, инфраструктурне и комуналне објекте, развој инфраструктурних коридора и коридора осталих техничких система, управљање чврстим комуналним и осталим типовима отпада и јачање институционалних способности за заштиту животне средине.

На основу процене стања животне средине на подручју Плана, посебно су разматрана следећа питања:

- заштита животне средине као приоритетна активност са којом ће бити усклађене све друге активности на подручју Плана;
- развој саобраћајне и комуналне инфраструктуре;
- заштита и одрживо коришћење земљишта;
- унапређење квалитета живота на планском подручју.

Извештај о Стратешкој процени може се изјаснити о томе зашто поједина питања из области заштите животне средине нису била меродавна за разматрање. У конкретном случају као такво питање оцењено је:

а) климатске промене и девастација озонског омотача - с обзиром да садашња и очекивана продукција CO₂ и других гасова са ефектом стаклене баште, или са утицајем на озонски омотач, на планском подручју није меродавна у негативном или позитивном смислу са становишта обавеза које наша земља има у односу на одговарајуће, релевантне међународне споразуме у вези климатских промена и заштите озонског омотача.

1.5. Приказ припремљених варијантних решења која се односе на заштиту животне средине у Плану, укључујући варијантно решење нереализовања Плана и најповољније варијантно решење са становишта заштите животне средине

За релевантне секторе Плана, а у оквиру стратешке процене припремљена су два варијантна решења. Прво варијантно решење се односи на нереализовање Плана - сценарио нултог развоја, а друго представља реализовање Плана.

Варијантно решење 1: нереализовање Измена и допуна Плана

Нереализовањем Измена и допуна Плана стање би се погоршало и то на следећи начин:

У области *система зеленила*:

- недовољна уређеност и очување зеленила;
- непостојање информационог система о зеленим површинама.

У области **привреде**:

- у недовољној мери развијене активности које су комплементарне заштити животне средине;
- енергетска неефикасност, нерационална потрошња воде, бахато коришћење ресурса;
- непланско ширење постојећих и неадекватно формирање нових привредних зона без одговарајуће инфраструктурне опремљености.

У области **инфраструктурних система**:

- даље угрожавање квалитета површинских вода неадекватном канализационом мрежом и испуштањем непречишћених отпадних индустријских вода у рецепијенте без предходног третмана;
- неодговарајућа саобраћајна матрица, као предуслов унапређења квалитета живота;
- нереализација гасоводне мреже и повећан притисак на животну средину.

У области **управљања отпадом**:

- даљи штетни утицаји од дивљих и неуређених депонија;
- неадекватно депоновање комуналног и индустријског отпада.

У области **мониторинга и инвестирања** у заштиту животне средине:

- недовољно материјалних средстава уложених у програме заштите животне средине;
- недовољно развијен систем мониторинга.

Варијантно решење 2: реализовање Измена и допуна Плана

У области **система зеленила**:

- подизање појасева заштитног зеленила уз саобраћајнице и око пословних објеката;
- повећање површина под зеленилом подизањем нових засада.

У области **привреде**:

- планирање комерцијалних делатности, пословних, јавних, спортских и др. садржаја и услуга ради повећања квалитета живота;
- заштита животне средине и висок степен искоришћености простора.

У области **инфраструктурних система**:

- рационална потрошња воде;
- развој канализације по сепарационом систему;
- предtretман отпадних вода пре упуштања у канализацију;
- постизање енергетске ефикасности;
- одржавање, унапређење и поузданост у раду постојеће електроенергетске мреже;
- афирмација коришћења алтернативних и обновљивих извора енергије.

У области **управљања отпадом**:

- инфраструктурно опремање нових локација са решавањем питања депоновања и евакуације чврстог отпада доведиће до повећања квалитета живота на планском подручју, а и шире.

У области **заштите животне средине**:

- заштита ваздуха, земљишта, површинских и подземних вода;
- заштита од буке и вибрација;
- заштита биодиверзитета, флоре и фауне;
- даље унапређење и развој система мониторинга;
- веће улагање у програме заштите животне средине.

Поређење варијантних решења

Варијантно решење 1, које се односи на нереализовање Измена и допуна Плана - сценарио нултог развоја је неповољније са аспекта заштите животне средине, посебно у погледу даљег загађивања вода и проблема отпада. Такође, нема утицаја на веће инвестирање у програме заштите животне средине, нити има утицаја на даљи развој система мониторинга. Са аспекта варијанте 1, не

очекује се значајније унапређење мера заштите од елементарних непогода нити се очекује адекватно реаговање у случају удеса.

Са аспекта варијанте 2, која се односи на реализацију Измена и допуна Плана, предвиђен је развој планског подручја уз примену одговарајућих мера заштите животне средине. Од великог је значаја решавање третмана отпадних вода и отпада. Изменама и допунама Плана је предвиђен даљи развој система мониторинга и инвестирање у програме заштите животне средине. Такође, сва наведена планска решења доприносе повећању квалитета живота локалног становништва.

Због свега наведеног, закључује се да варијантно решење 2, односно реализација Измена и допуна Плана, представља уједно и **најповољније** варијантно решење са становишта заштите животне средине.

Израдом Измена и допуна Плана очекују се следећи општи и непосредни ефекти планирања у погледу уређења и коришћења простора:

- обезбеђење планског основа којим се резервише простор за изградњу у оквиру ППР;
- омогућавање планског развоја у условима контролисаног коришћења простора;
- планским решењима биће утврђено коришћење, уређење и заштита простора у функцији спровођења смерница и циљева развоја утврђених релевантном документацијом;
- предложена решења биће усмерена ка максималној искоршћености ресурса и капацитета, уз превазилажење постојећих ограничења у простору, унапређење фактичког стања и усклађивања државног и локалног интереса;
- установљаване и успостављање одговарајућих режима коришћења простора са циљем спречавања конфликта у простору, могућих последица негативних утицаја на окружење;
- планским решењима биће утврђено коришћење, уређење и заштита простора у циљу остваривања континуитета развоја и афирмације простора, уз поштовање постојећег стања изграђености, локалних интереса, постојећих ресурса и компаративних предности као и превазилажењем и унапређивањем затеченог стања;
- непосредни подстицај за привредни развој подручја и обезбеђивање већег степена функционалне интегритетности у оквиру планског подручја;
- ефекти планираних решења треба да подстакну активирање привредних и осталих садржаја везаних за просторне потенцијале као и развој и промоцију пословања;
- ефекти планираних решења имају за циљ подстицај привредних активности и предузетништва предузимањем мера за унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености локације, уз промовисање и развој туризма, традиционалног и модерног угоститељства, праћеног развојем сектора услуга;
- циљеви и концепција развоја у области пословања су обезбеђење просторних, саобраћајних и инфраструктурних услова за дугорочни привредни развој;
- развојна улога у смислу стимулативног фактора којим се обезбеђује економски просперитет и демографска стабилност;
- јачање привредне конкурентности и територијалне кохезије након реализације које ће утицати на подизање инвестиционе привлачности окружења.

1.6. Резултати претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама битне са становишта циљева и процене могућих утицаја стратешке процене

У поступку израде Измена и допуна Плана и спровођења Стратешке процене обављен је широк круг консултација са заинтересованим и надлежним организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења већег броја субјеката:

1. А1
2. Директорат цивилног ваздухопловства РС
3. РАТЕЛ, Регулаторно тело за електронске комуникације и поштанске услуге
4. МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА, Сектор за ванредне ситуације, Одељење за ванредне ситуације у Нишу
5. ТРАНСНАФТА

6. Републички сеизмолошки завод, Београд
7. МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ, Републичка дирекција за воде, Београд
8. А.Д. Електропривреда Србије, Београд
9. МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ, Београд
10. ТЕЛЕКОМ СРБИЈА а.д. Београд, Служба за планирање и развој Ниш
11. ЈКП „Дољевац“, Дољевац
12. Републички хидрометеоролошки завод, Београд
13. СВВ, Београд
14. АД „ЕЛЕКТРОМРЕЖА СРБИЈЕ“, Београд
15. ЈП Пuteви Србије, Београд
16. МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
17. НИС, Департаман за спољне везе и односе са државним органима у Србији
18. ЈВП „Србијаводе“ Београд, Водопривредни центар „Морава“ Ниш
19. „YUGOROSGAZ –TRANSPORT“, d.o.o. NIŠ
20. „ИНФРАСТРУКТУРА ЖЕЛЕЗНИЦЕ СРБИЈЕ“, Извршни директор за развој, инвестиције и заједничке послове, Београд
21. ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ НИШ
22. МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, СЕКТОР ЗА МАТЕРИЈАЛНЕ РЕСУРСЕ, УПРАВА ЗА ИНФРАСТРУКТУРУ
23. МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, Београд

II Општи и посебни циљеви и избор индикатора

Општи и посебни циљеви Стратешке процене утицаја дефинишу се у складу са циљевима и захтевима у погледу заштите животне средине у другим локалним плановима и програмима, циљевима заштите животне средине утврђеним на нивоу региона, Републике и на међународном нивоу, прикупљеним подацима о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у Плану. На основу дефинисаних циљева врши се избор одговарајућих индикатора који ће се користити у изради Стратешке процене.

2.1. Полазишта и основе општих и посебних циљева

Измене и допуне Плана израђују се за делове грађевинског подручја у обухвату Просторног плана општине Дољевац ("Сл.лист Града Ниша", бр. 16/11 и 91/19), односно у дефинисаном обухвату Плана генералне регулације Дољевца ("Сл.лист Града Ниша", бр. 70/12), уз проширење од 2,9ha у зони петље "Дољевац".

Повод за израду Измена и допуна Плана је обезбеђивање услова за просторно уређење и изградњу објеката, саобраћајница и инфраструктуре, у складу са урбанистичким решењима шире зоне и планираном саобраћајном матрицом.

Циљ израде Измена и допуна Плана је преиспитивање планских решења у складу са новонасталим потребама и актуелном проблематиком уређења и изградње простора. Такође, стварају се услови за директну примену плана.

Кључно полазиште за идентификацију општих циљева СПУ, као и основ/инпут дефинисања посебних циљева представљају одлике планског подручја које се односе на карактеристике животне средине на планском подручју.

2.2. Избор посебних циљева и индикатора

Посебни циљеви Стратешке процене представљају квантификацију и квалификацију општих циљева датих у облику смерница и акција (мера, радова, активности) којима ће се извршити њихова реализација. Посебни циљеви односе се на шире подручје Плана.

Република Србија је 2008. године усвојила Националну стратегију одрживог развоја („Службени гласник Републике Србије“, бр. 57/08) којом су дефинисани принципи и приоритети одрживог развоја и 76 индикатора да прате напредак Србије ка одрживом развоју. Ови индикатори су

изабрани из сета индикатора УН, али се сви индикатори не прате у Србији. Индикатори су дефинисани и у Закону о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник Републике Србије“, бр. 88/10). Такође, Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине („Службени гласник Републике Србије“, бр. 37/11) прописује листу индикатора који се односе на животну средину који су овде коришћени. Индикатори Стратешке процене утицаја (Табела 1) су изабрани у складу са напред наведеним циљевима СПУ, на основу меродавних и суштинских одлика и садржаја области животне средине, заштите природних и непокретних културних добара на коју се процена односи и на основу индикатора Просторног плана Републике Србије и Стратегије одрживог развоја Републике Србије, а који су у складу са „Основним сетом УН индикатора одрживог развоја“. Овај сет индикатора заснован је на концепту „узрок-последича-одговор“.

Индикатори за евалуацију утврђених циљева Стратешке процене су изабрани. Они проистичу из општих циљева плана и представљају директан ослонац за идентификацију и мониторинг посебних циљева Стратешке процене. Циљеви и индикатори, рађени за потребе ове Стратешке процене дати су у Табели 1.

Табела 1. Циљеви и индикатори Стратешке процене

Област СПУ	Општи циљеви СПУ	Посебни циљеви СПУ	Индикатори
ВАЗДУХ	Смањити ниво штетних материја у ваздуху	- Смањити емисију штетних материја у ваздух до прописаних вредности	- Емисије честица чађи, сумпордиоксида и азотдиоксида - % употребе електричне енергије, гаса и обновљивих извора енергије
ЗЕМЉИШТЕ	Заштита и одрживо коришћење земљишта	- Смањити контаминацију земљишта	- % контаминираних површина и пренамењених површина
ЉУДСКО ЗДРАВЉЕ И СОЦИО-ЕКОНОМСКИ И РАЗВОЈ	Заштита здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја	- Унапредити здравље становништва - Повећати запосленост	- % становништва обухваћеног системом прикупљања отпада - % становништва са приступом објектима основне здравствене заштите - % становништва под утицајем буке - минимално потребан % становника за одрживи развој подручја - % запослених и % незапослених

Табела 2. Ознаке посебних циљева Стратешке процене

Ред. бр.	Циљ СПУ
1.	Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода
2.	Смањити ниво штетних материја у ваздуху
3.	Заштита и одрживо коришћење шума и земљишта
4.	Смањити контаминацију земљишта
5.	Успоравање негативних демографских тенденција, заштита здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја
6.	Очување биодиверзитета и геодиверзитета
7.	Заштита, очување и унапређење предела и природних вредности
8.	Заштита и очување културних вредности

III Процена могућих утицаја на животну средину

Процена могућих утицаја Плана на животну средину, према Закону о стратешкој процени утицаја на животну средину, члан 15, садржи следеће елементе:

1. приказ процењених утицаја варијантних решења Плана повољних са становишта заштите животне средине са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
2. поређење варијантних решења и приказ разлога за избор најповољнијег решења;

- приказ процењених утицаја плана и програма на животну средину са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
- начин на који су при процени утицаја узети у обзир чиниоци животне средине, укључујући податке о: ваздуху, земљишту, клими, јонизујућем и нејонизујућем зрачењу, буци и вибрацијама, биљном и животињском свету, становништву, квалитету живота и здрављу људи, инфраструктурним, индустријским и другим објектима, или другим створеним вредностима;
- начин на који су при процени узете у обзир карактеристике утицаја: вероватноћа, интензитет, сложеност/реверзибилност, временска димензија (локација, географска област, број изложених становника, прекогранична природа утицаја, кумулативна и синергијска природа утицаја).

3.1. Евалуација карактеристика и значаја утицаја стратешких опредељења

Циљ израде стратешке процене утицаја на животну средину је сагледавање могућих негативних утицаја/трендова на квалитет животне средине на подручју Плана и предвиђање смерница за њихово смањење, односно довођење у прихватљиве оквире не стварајући конфликте у простору и водећи рачуна о капацитету животне средине на посматраном простору. Процена утицаја Плана, односно планских решења, извршена је у наставку Стратешке процене.

Извршена је евалуација значаја, просторних размера и вероватноће утицаја планских решења на животну средину на територији Плана. Значај утицаја процењује се у односу на величину утицаја и просторне размере на којима се може остварити утицај.

У табели 3. утицаји планских решења према величини промена оцењени су бројевима од -2 до +2, где се знак минус односи на негативне, а знак плус за позитивне промене.

Табела 3. Критеријуми за оцењивање *величине утицаја*

Величина утицаја	Ознака	Опис
Већи	- 2	У већој мери нарушава животну средину
Мањи	-1	У мањој мери нарушава животну средину
Нема утицаја	0	Нема директног утицаја или нејасан утицај
Позитиван	+1	Мање позитивне промене у животној средини
Повољан	+2	Повољне промене квалитета животне средине

У табели 4. приказани су критеријуми за вредновање просторних размера утицаја.

Табела 4. Критеријуми за вредновање *просторних размера утицаја*

Значај утицаја	Ознака	Опис
Регионални	Р	Могућ утицај на регионалном нивоу
Општински	О	Могућ утицај на општинском нивоу
Локални	Л	Могућ утицај локалног карактера

У табели 5. приказани су критеријуми за процену вероватноће утицаја.

Табела 5. Скала за процену *вероватноће утицаја*

Вероватноћа	Ознака	Опис
100%	С	Утицај сигуран
више од 50%	В	Утицај вероватан
мање од 50%	М	Утицај могућ

Додатни критеријуми могу се извести према времену трајања утицаја - привремени-повремени (П) и дуготрајни (Д) ефекти. На основу свих наведених критеријума врши се евалуација значаја идентификованих утицаја за остваривање циљева СПУ.

Табела 6. Планска решења обухваћена проценом утицаја

Сектор	Планска решења
Заштита природних ресурса	Заштита и одрживо коришћење пољопривредног, шумског и водног земљишта
Инфраструктура и комунална делатност	Развој саобраћајне инфраструктуре - измештање или укидање локалних саобраћајница ради обезбеђења услова за квалитетно саобраћајно повезивање постојећих и планираних намена
	Развој комплетне инфраструктурне и комуналне опремљености на планском подручју
Становништво	Развој друштвене инфраструктуре повећањем доступности руралног подручја и зона развоја туризма
Туризам	Развој туризма активирањем природних и антропогених туристичких потенцијала
Општинско зеленило	Планирано заштитно зеленило код одређених намена
Заштита животне средине	Спровођење мера превентивне заштите и унапређење квалитета животне средине
Привредне делатности	Подржавање одрживог привредног развоја

У табели 6. извршен је избор планских решења која су укључена у процес мултикритеријумске евалуације (табела 7, 8, 9, 10) и на основу кога се идентификују стратешки значајни утицаји планских решења у односу на циљеве Стратешке процене (Табела 11).

Ред. бр.	Циљ СПУ
1.	Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода
2.	Смањити ниво штетних материја у ваздуху
3.	Заштита и одрживо коришћење шума и земљишта
4.	Смањити контаминацију земљишта
5.	Успоравање негативних демографских тенденција, заштита здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја
6.	Очување биодиверзитета и геодиверзитета
7.	Заштита, очување и унапређење предела и природних вредности
8.	Заштита и очување културних вредности

Табела 7. Процена величине утицаја Плана на животну средину

Планска решења	Циљеви СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита и одрживо коришћење пољопривредног, шумског и водног земљишта	-1	-1	-1	-1	+2	-1	-1	0
Развој саобраћајне инфраструктуре - измештање или укидање локалних саобраћајница ради обезбеђења услова за квалитетно саобраћајно повезивање постојећих и планираних намена	-1	-1	-1	-1	+1	-1	-1	0
Развој комплетне инфраструктурне и комуналне опремљености на планском подручју	+2	+1	+1	+1	+2	+1	+1	0
Развој друштвене инфраструктуре повећањем доступности руралног подручја и зона развоја туризма	0	0	0	0	+2	0	0	+2
Развој туризма активирањем природних и антропогених туристичких потенцијала	0	0	-1	-1	+2	-1	-1	+2
Планирано заштитно зеленило код одређених намена	0	+1	0	0	+2	0	0	0
Спровођење мера превентивне заштите и унапређење квалитета животне средине	+2	+2	+2	+2	+2	+1	+1	0
Подржавање одрживог привредног развоја	-1	-1	-1	-1	+2	0	0	0

* - критеријуми према табели 3.

Табела 8. *Процена просторних размера утицаја Плана на животну средину*

Планска решења	Циљеви СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита и одрживо коришћење пољопривредног, шумског и водног земљишта	Л	О	Л	Л	О	Л	Л	
Развој саобраћајне инфраструктуре - измештање или укидање локалних саобраћајница ради обезбеђења услова за квалитетно саобраћајно повезивање постојећих и планираних намена	Л	О	Л	Л	О	Л	Л	
Развој комплетне инфраструктурне и комуналне опремљености на планском подручју	О	Л	Л	Л	О	Л	Л	
Развој друштвене инфраструктуре повећањем доступности руралног подручја и зона развоја туризма					О			О
Развој туризма активирањем природних и антропогених туристичких потенцијала			Л	Л	О	Л	Л	О
Планирано заштитно зеленило код одређених намена		Л			О			
Спровођење мера превентивне заштите и унапређење квалитета животне средине	О	О	О	О	О	О	О	
Подржавање одрживог привредног развоја	Л	Л	Л	Л	О			

* - критеријуми према табели 4.

Табела 9. *Процена вероватноће утицаја Плана на животну средину*

Планска решења	Циљеви СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита и одрживо коришћење пољопривредног, шумског и водног земљишта	В	В	В	В	С	В	В	
Развој саобраћајне инфраструктуре - измештање или укидање локалних саобраћајница ради обезбеђења услова за квалитетно саобраћајно повезивање постојећих и планираних намена	В	В	В	В	С	В	В	
Развој комплетне инфраструктурне и комуналне опремљености на планском подручју	В	В	В	В	С	В	В	
Развој друштвене инфраструктуре повећањем доступности руралног подручја и зона развоја туризма					С			С
Развој туризма активирањем природних и антропогених туристичких потенцијала			В	В	С	В	В	С
Планирано заштитно зеленило код одређених намена		В			С			
Спровођење мера превентивне заштите и унапређење квалитета животне средине	С	С	С	С	С	М	М	
Подржавање одрживог привредног развоја	В	В	В	В	С			

* - критеријуми према табели 5.

Табела 10. *Процена времена трајања утицаја Плана на животну средину*

Планска решења	Циљеви СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита и одрживо коришћење пољопривредног, шумског и водног земљишта	П	П	Д	П	Д	П	П	
Развој саобраћајне инфраструктуре - измештање или укидање локалних саобраћајница ради обезбеђења услова за квалитетно саобраћајно повезивање постојећих и планираних намена	П	П	П	П	Д	П	П	
Развој комплетне инфраструктурне и комуналне опремљености на планском подручју	Д	Д	Д	Д	Д	П	П	
Развој друштвене инфраструктуре повећањем доступности руралног подручја и зона развоја туризма					Д			Д
Развој туризма активирањем природних и антропогених туристичких потенцијала			П	П	Д	П	П	Д
Планирано заштитно зеленило код одређених намена		П			Д			
Спровођење мера превентивне заштите и унапређење квалитета животне средине	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	
Подржавање одрживог привредног развоја	П	П	П	П	Д			

Табела 11. Збирни утицаји Измена и допуна Плана на животну средину са образложењем утицаја

Планска решења	Ранг утицаја у односу на циљеве СПУ								Образложење утицаја
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Заштита и одрживо коришћење пољопривредног, шумског и водног земљишта	-1/Л В/П	-1/О В/П	-1/Л В/Д	-1/Л В/П	+2/О С/Д	-1/Л В/П	-1/Л В/П		Наведено планско решење има вероватан привремени утицај на квалитет вода, ваздуха и земљишта планског подручја током изградње планираних намена, дуготрајни утицај у смислу заузимања земљишта изградњом, као и сигуран дуготрајни позитивни утицај на развој подручја
Развој саобраћајне инфраструктуре - измештање или укидање локалних саобраћајница ради обезбеђења услова за квалитетно саобраћајно повезивање постојећих и планираних намена	-1/Л В/П	-1/О В/П	-1/Л В/П	-1/Л В/П	+1/О С/Д	-1/Л В/П	-1/Л В/П		Вероватни су мањи привремено-повремени негативни утицаји локалног карактера, пре свега на квалитет вода, ваздуха и земљишта у обухвату Плана током остваривања планских решења, а сигуран је дуготрајни позитивни утицај на стварање предуслова за развој подручја
Развој комплетне инфраструктурне и комуналне опремљености на планском подручју	+2/О В/Д	+1/Л В/Д	+1/Л В/Д	+1/Л В/Д	+2/О С/Д	+1/Л В/Д	+1/Л В/Д		Очекују се позитивни утицаји на заштиту вода, ваздуха и земљишта, као и на заштиту здравља становништва и развој планског подручја. Утицаји су локалног и општинског карактера, али од посебног значаја за заштиту животне средине планског подручја
Развој друштвене инфраструктуре повећањем доступности руралног подручја и зона развоја туризма					+2/О С/Д			+2/О С/Д	Утицаји наведеног планског решења су сигурни, дуготрајни и веома позитивни у односу на заштиту здравља и развој подручја, као и на очување културних добара
Развој туризма активирањем природних и антропогених туристичких потенцијала			-1/Л В/П	-1/Л В/П	+2/О С/Д	-1/Л В/П	-1/Л В/П	+2/О С/Д	Утицаји планског решења су позитивни у односу на успоравање негативних демографских тенденција, заштиту здравља, развој подручја и заштиту и презентацију непокретних културних добара. Известан је мањи негативан утицај на шуме и шумско земљиште. Могући су и мањи негативни утицаји локалног и привременог/повременог карактера на квалитет земљишта, биодиверзитет и геодиверзитет
Планирано заштитно зеленило код одређених намена		+1/Л С/П			+2/О С/Д				Наведено планско решење има сигуран дуготрајан утицај на смањење штетних материја у ваздуху и заштиту здравља становништва
Спровођење мера превентивне заштите и унапређење квалитета животне средине	+2/О С/Д	+2/О С/Д	+2/О С/Д	+2/О С/Д	+2/О С/Д	+1/О М/Д	+1/О М/Д		Заштита планског подручја конципирана у овом планском решењу допринеће позитивним утицајима на шире подручје Плана у односу на све циљеве Стратешке процене
Подржавање одрживог привредног развоја	-1/Л В/П	-1/Л В/П	-1/Л В/П	-1/Л В/П	+2/О С/Д				Вероватни су мањи негативни утицаји на квалитет ваздуха, вода и земљишта на локалном нивоу због изградње и сигурни позитивни дуготрајни утицаји на развој ширег подручја Плана

3.2. Кумулативни и синергетски ефекти

У складу са Законом о стратешкој процени (Члан 15) стратешка процена обухвата и процену кумулативних и синергетских ефеката. Значајни ефекти могу настати као резултат интеракције између бројних мањих утицаја постојећих објеката и активности и различитих планираних активности на подручју Плана.

Кумулативни ефекти настају када појединачна секторска решења немају значајан утицај, а неколико индивидуалних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат.

Синергетски ефекти настају у интеракцији –синергији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја.

3.3. Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину

Заштита животне средине подразумева поштовање општих превентивних мера заштите животне средине и природе као и свих техничко-технолошких мера и прописа утврђених важећом законском регулативом и условима надлежних органа и организација.

Приликом израде Планова треба тежити очувању вредности природних ресурса и добара, односно рационалном коришћењу природних ресурса у складу са циљевима одрживог развоја.

Планска решења у Плану формирана су у складу са заштитом и унапређењем квалитета животне средине на предметном подручју у складу са решењима датим локалним развојним документима, регионалним развојним и просторним плановима, стратешким, развојним и акционим плановима.

План такође даје и сет планских превентивних мера и правила за уређење и коришћење простора и грађење на овом подручју. Наведене мере исказане су детаљније кроз планске циљеве и препоруке за приступ изради и процени утицаја планова, програма и пројеката на nižем хијерархијском нивоу.

Заштита и побољшање квалитета ваздуха постиже се:

- Унапређењем зеленила и зелених површина у обухвату Плана;
- Обезбеђивањем заштите стамбених зона од емисије загађујућих материја заштитним зеленим појасевима формираним од више аутохтоних биљних врста;
- Планирањем одговарајућих техничких и технолошких решења којима се обезбеђује да емисија загађујућих материја у ваздух задовољава прописане граничне вредности дефинисане законском регулативом, за све објекте из којих се емитују загађујуће материје;
- Централизованим начином загревања објеката;

Очување и побољшање квалитета воде постиже се:

- Инфраструктурним опремањем кроз изградњу канализационих система за прикупљање и одвођење отпадних вода;
- Изградњом свих саобраћајних и манипулативних површина од водонепропусних материјала отпорних на нафту и нафтне деривате и са ивичњацима чиме се спречава одливање воде на околно земљиште приликом њиховог одржавања или падавина;
- Контролисаним прихватом зауљених атмосферских вода са платоа, саобраћајница и паркинг простора и обезбеђење њиховог третмана у сепаратору уља и масти пре упуштања у градску канализацију за употребљене воде или други рецепијент у складу са законском регулативом;
- Изградњом објеката/постројења за пречишћавање отпадних вода, за све објекте из којих се испуштају загађене отпадне воде, пре испуштања у канализацију употребљених вода или други рецепијент, у циљу заштите околног земљишта и подземних вода, у складу са законском регулативом;
- Са аспекта заштите животне средине, у циљу очувања исправне питке воде у свим фазама као и у фази планирања, предузимањем свих активности везано за заштитне зоне изворишта, резервоара и свих објеката значајних за водоснабдевање.

Заштита земљишта постиже се:

- Санацијом и рекултацијом деградираних површина;
- Преиспитивањем постојећег концепта управљања комуналним и осталим отпадом и усаглашавањем истог са важећом законском регулативом из ове области;
- Спречавањем нелегалне градње у будућности;
- Очувањем квалитета земљишта приликом извођења грађевинских радова;
- Изградњом саобраћајних површина (приступни путеви и паркинзи) од водонепропусних материјала отпорних на нафту и нафтне деривате и са ивичњацима којима се спречава одливање воде на околно земљиште.

Смањење комуналне буке постиже се:

- Усклађивањем планирања са Законом о заштити од буке у животној средини ("Сл. гласник РС", бр. 96/21), као и подзаконским актима донетим на основу овог закона;
- У подручјима са изграђеним стамбеним, пословним и/или привредним објектима на којима се очекује повећан ниво буке, изнад прописаних граничних вредности, обезбеђивањем пројектовања и извођењем техничких мера заштите у облику звучних баријера, у складу са архитектонско-грађевинским карактеристикама објекта, којима се обезбеђује да бука која се емитује из техничких и других делова објекта при прописаним условима коришћења и одржавања не прекорачује прописане граничне вредности, према угроженим Зонама и појединачним локацијама;
- Дефинисањем препорука и правила градње у погледу избора материјала, система и конструкција са звучном заштитом, чиме се омогућава да ниво буке не прелази дозвољене граничне вредности, при прописаним условима коришћења и одржавања уређаја и опреме.

Заштита од нејонизујућих зрачења у нискофреквентном подручју остварује се:

- Планирањем, пројектовањем и изградњом нових трафостаница у складу са важећим нормама и стандардима прописаним за ту врсту објеката, уз предузимање одговарајућих техничких и оперативних мера чиме се обезбеђује да нивои излагања становништва нејонизујућим зрачењима, након изградње трафостаница, не прелазе референтне граничне нивое излагања електричним, магнетским и електромагнетским пољима, у складу са важећим Правилницима;
- Обезбеђивањем одговарајуће заштите земљишта и подземних вода постављањем непропусне танкване за прихват опасних материја из трансформатора трафостанице, запремине довољне да прихвати укупну количину трансформаторског уља садржаног у трансформатору и не планирати уградњу трансформатора који садржи полихлороване бифениле (PCB).

Заштита од нејонизујућих зрачења остварује се:

Смањењем штетног утицаја нејонизујућих зрачења на животну средину и здравље људи, препоручује се кроз мере и услове заштите животне средине којих треба да се придржавају оператери мобилне телефоније, ради ефикаснијег планирања и изградње мобилне телекомуникационе мреже (нових извора нејонизујућих зрачења у високофреквентном подручју - радио базних станица):

- Обавезним спровођењем поступка процене утицаја пројекта на животну средину за сваку базну станицу;
- Планирањем локација за постављање базних станица, које ће у складу са техничким решењем за сваку базну станицу омогућити изложеност мањег броја грађана нижим нивоима електромагнетног зрачења;
- Поштовањем правила грађења мобилне телекомуникационе мреже:

1. избегавати постављање уређаја и припадајућег антенског система базних станица мобилне телефоније на објектима здравствених установа, вртића, школа и простора дечијих игралишта,
 2. минимална удаљеност базних станица мобилне телефоније од објеката здравствених установа, вртића, школа и простора дечијих игралишта, односно ивице парцеле не сме да износи мање од 100m.
- Постављањем антенских система базних станица мобилне телефоније, у зонама повећане осетљивости, на стамбеним и другим објектима и на антенским стубовима само под условом да:
 1. висинска разлика између базе антене и тла износи најмање 20m,
 2. удаљеност антенског система базне станице и стамбеног објекта у окружењу, у зони главног снопа зрачења антене, износи најмање 30m,
 3. удаљеност антенског система базне станице и стамбеног објекта у окружењу може бити мања од 30m, у случају када је висинска разлика између базе антене и кровне површине објекта у окружењу најмање 10m.
 - Антенским системом базне станице мобилне телефоније, који се поставља на кровној површини стамбеног објекта не сме бити видљив из стамбеног простора или терасе стамбеног објекта на који се поставља, односно стамбеног простора или терасе суседног стамбеног објекта у низу, изузев у случају сагласности власника наведених станова;
 - При избору локације за постављање антенских система базних станица мобилне телефоније узети у обзир следеће:
 1. могућност постављања антенских система на постојећим антенским стубовима других оператера, грађевинама попут димњака топлана, водоторњева, стубова са рефлекторима, телевизијских стубова и сл.,
 2. неопходност поштовања постојећих природних обележја локација и пејзажа, избегавати просторе излетишта, заштићена природна добра, заштићене културно-историјске целине, парковске површине и сл.,
 3. избор дизајна и боје антенских система у односу на објекат или окружење на ком се врши његова инсталација, те потребу/неопходност маскирања базне станице,
 4. антенски системи не могу бити постављани на кровним терасама ако на тим етажама постоје просторије у којима људи живе или бораве дуже од 2 сата.

Подстицање енергетске ефикасности

- Применом модела континуираног и системског управљања енергијом, стратешког планирања енергетике и одрживог управљања енергетским ресурсима на локалном нивоу, подстицање одрживог и енергетски ефикасног планирања и изградње у пословном, јавном и стамбеном сектору, а што доприноси смањењу потрошње енергената и ресурса, односно смањењу емисије штетних гасова у атмосферу;
- Успостављањем енергетске ефикасности у објектима;
- Обезбеђивањем ефикасног коришћења енергије, узимајући у обзир микроклиматске услове локације, намену, положај и оријентацију објекта, као и могућност коришћења обновљивих извора енергије.

Енергетска условљеност изградње новог насеља, осим законских оквира енергетске ефикасности објеката, проистиче из анализираних ограничења у погледу неадекватне постојеће инфраструктурне опремљености локације и ширег окружења, као и лоше оцењених потенцијала за будуће инфраструктурно опремање насеља.

Сва решења у фази пројектовања усмерити ка концептима нулте енергетске ефикасности, тј. ефикасно енергетске архитектуре највишег нивоа. У домену решења инфраструктуре, она ће бити усмерена ка концептима значајних смањења потреба за прикључење на јавну инфраструктурну мрежу, нарочито у погледу капацитета за прикључење на градску атмосферску канализацију.

Заштита од пожара

За потребе израде Плана потребно је применити мере заштите од пожара утврђене Законом о заштити од пожара ("Сл. гласник РС", бр. 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18-др.закони), Законом о запаљивим и горивим течностима и запаљивим гасовима ("Сл.гласник РС", бр. 54/15), Законом о експлозивним материјама, запаљивим течностима и гасовима ("Сл. гласник РС", бр. 44/77, 45/85 и 18/89 и "Сл. гласник РС", бр. 53/93, 67/93, 48/94, 101/05-др.закони и 54/15-др.закони), важећим техничким прописима и српским стандардима и другим актима којима је са аспекта заштите од пожара и експлозија уређена област планирања и изградње објеката, опреме, инсталације и уређаја који су у обухвату. Такође плански документ, у погледу мера заштите од пожара и експлозија, мора садржати:

- изворишта снабдевања водом и капацитет градске водоводне мрежа који обезбеђују довољно количине за гашење пожара;
- удаљеност између зона предвиђених за стамбене и објекте јавне намене и зона предвиђених за индустријске објекте и објекте специјалне намене;
- приступне путеве и пролазе за ватрогасна возила до објекта;
- безбедносне појасеве између објеката којима се спречава ширење пожара и експлозије, сигурносне удаљености између објеката или њихово пожарно одвајање;
- могућности евакуације и спасавања људи.

С обзиром да надлежни орган може издати локацијске услове на основу планског документа без претходног прибављања услова за пројектовање и прикључење, наглашавамо да надлежни орган пре издавања локацијских услова мора прибавити посебне услове заштите од пожара и експлозија у складу са чл. 54 Закона о планирању и изградњи („Сл. гласник РС", бр. 72/09, 81/09, 24/11, 121/12, 42/13, 50/13, 98/13, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19, 9/20 и 52/21) и чл. 20 Уредбе о локацијским условима, из разлога што плански документ не садржи могућности, ограничења и услове за изградњу објеката са аспекта заштите од пожара и експлозија. Уколико се на предметном подручју предвиђа изградња објеката и постројења за складиштење, држање и промет запаљивих и горивих течности и запаљивих гасова, неопходно је прибавити услове за изградњу и безбедно постављање објеката, сходно члану 6 Закона о запаљивим и горивим течностима и запаљивим гасовима („Сл. гласник РС" бр.54/15).

IV Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину

Чланом 5. став 1. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 135/04 и 88/10) прописана је обавеза израде стратешке процене утицаја на животну средину. На локалном нивоу, за планове мањих просторних обима одлуку о стратешкој процени доноси орган надлежан за припрему плана ако постоји могућност појаве значајних утицаја, што се утврђује према критеријумима датим у Прилогу 1. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину. Стратешком проценом Плана обухваћени су утицаји на животну средину и припремљене мере и решења заштите животне средине.

V Програм праћења стања животне средине у току спровођења Плана

Успостављање ефикасног мониторинга предуслов је остваривања циљева Плана у области заштите животне средине, односно циљева Стратешке процене и представља један од основних приоритета имплементације Плана. Према Закону о заштити животне средине, Влада доноси програм мониторинга на основу посебних закона за период од две године за територију Републике Србије, а јединица локалне самоуправе, односно општина, доноси програм праћења стања животне средине

на својој територији, који мора бити усклађен са претходно наведеним програмом Владе. Међутим, наведени програми нису још увек реализовани на територији Измена и допуна Плана.

Законом о Стратешкој процени утврђена је обавеза дефинисања програма праћења стања животне средине у току спровођења плана или програма за који се Стратешка процена ради. Законом је прописан и садржај програма мониторинга који, нарочито, садржи: 1) опис циљева плана и програма; 2) индикаторе за праћење стања животне средине; 3) права и обавезе надлежних органа; 4) поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја; 5) друге елементе у зависности од врсте и обима плана и програма. При томе, дата је могућност да овај програм може бити саставни део постојећег програма мониторинга који обезбеђује орган надлежан за заштиту животне средине. Такође, мониторинг би требало да обезбеди информације о квалитету постојећег извештаја које се могу користити за израду будућег извештаја о стању квалитета животне средине.

Кључни плански циљ је обезбеђење просторних услова за одрживи развој подручја Плана. Одрживи развој огледа се у обезбеђењу трајне и интегрисане заштите животне средине, одрживом коришћењу свих њених елемената, саобраћајно и инфраструктурно уређење и опремање, развој и модернизација саобраћајне инфраструктуре. Општи и посебни циљеви Плана, главна планска решења и њихов могући утицај на животну средину, детаљно су разрађени и предочени у претходним поглављима овог Извештаја. Циљеви Стратешке процене, који су повезани са циљевима Плана идентификовани су у поглављу I овог Извештаја. На истом месту утврђени су и индикатори, који представљају репер и ослонац за евалуацију утицаја и промена. Поједини индикатори нису могли бити квантитативно проверени, те је процена у обзир узимала квалитативно вредновање појединих параметара животне средине.

Кључне области мониторинга су природне вредности (биодиверзитет, геонаслеђе, предео, шуме), ваздух, вода, земљиште и бука.

Систем мониторинга узима у обзир два извора информација и то:

- податке о стању животне средине, који су прибављени у поступку израде и реализације различитих пројеката на подручју Плана (водоснабдевања, канализације, саобраћаја, енергетске и саобраћајне инфраструктуре, комуналне инфраструктуре, заштите, санације и унапређења биодиверзитета, предела, шума, и др.) и подацима добијеним од стране надлежних институција;
- подацима заснованим на прописима и утврђеним различитим програмима *редовног мониторинга* животне средине на републичком и/или локалном нивоу.

5.1. Мониторинг систем за контролу квалитета вода

Основни документ за мониторинг квалитета вода је Годишњи програм мониторинга квалитета вода који се на основу члана 108. и 109. Закона о водама утврђује уредбом Владе на почетку календарске године за текућу годину. Програм реализује републичка организација надлежна за хидрометеоролошке послове и он обухвата месечна, недељна или дневна мерења и осматрања водотока, акумулација, изворишта од посебног значаја и једнократна годишња испитивања квалитета седимената, као и годишња испитивања подземних вода. Кроз имплементацију Плана утврдиће се обавеза проширења мреже осматрачких места, а институције одговорне за спровођење тих додатних обавеза мониторинга квалитета вода биће накнадно одређене од стране јединица локалне самоуправе. Препоручује се и утврђивање субјеката деловања у случају удеса са последицама на квалитет вода, као и начин поступања у таквим ситуацијама. Квалитет вода Крајковачке реке која се не налази у обухвату, али је најближа планском подручју се не прати у оквиру редовног годишњег мониторинга који спроводи Агенција за заштиту животне средине. Неопходно је проширење пунктова/профила из мреже осматрачких места на којима се врши узорковање и испитивање квалитета вода.

Сходно Закону о водама, за државни односно надзорни мониторинг вода, који обухвата запремину, водостаје и протицаје до степена значајног за еколошки потенцијал и параметре (биолошке,

хемијске, физичко-хемијске и хидроморфолошке) еколошког потенцијала одговорна је Агенција за заштиту животне средине.

5.2. Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха

Правни основ за праћење квалитета ваздуха представља Закон о заштити животне средине („Службени гласник РС“, 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09 – др.закон, 43/11 – одлука УС, 14/16, 76/18 и 95/18 – др. закон), Закон о заштити ваздуха („Службени гласник РС“ бр. 36/09, 10/13 и 26/21- др.закон) и Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, бр. 11/10, 75/10 и 63/13).

Стандарди и методе мониторинга ваздуха прописани су Правилником о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и евиденцији података („Службени гласник РС“ бр. 54/92, 30/99, 19/06), који је донет на основу Закона о заштити животне средине. Предмет систематског мерења су одређене неорганске материје (сумпордиоксид, чађ, суспендоване честице, азотдиоксид, приземни озон, угљемоксид, хлороводоник, флуороводоник, амонијак и водониксулфид), таложне материје из ваздуха, тешки метали у суспендованим честицама (кадмијум, манган, олово, жива, бакар), органске материје (угљендисулфид, акролеин и др), канцерогене материје (арсен, бензен, никл, винилхлорид). Такође, правилником су прописане и материје које дефинишу стање имисије упозорења и епизодно загађење, места и динамику узорковања, као и граничне вредности наведених загађујућих материја.

Подручје Измена и допуна Плана не поседује станицу за мерење имисије основних и загађујућих материја. Неопходно је успоставити мониторинг на минимално једном месту на подручју Плана.

5.3. Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта

Основе мониторинга земљишта намењеног пољопривредној производњи постављене су Законом о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС“ бр. 62/06, 65/08-др.закон, 41/09, 112/15, 80/17 и 95/18- др.закон) и односе се на испитивање количина опасних и штетних материја у том земљишту и води за наводњавање, а према програму који доноси Министар надлежан за послове пољопривреде. То испитивање могу обављати стручно и технички оспособљена и од стране надлежног министарства овлашћена правна лица (предузећа, привредна друштва и др.). Министар, такође, прописује дозвољене количине опасних и штетних материја и метод њиховог испитивања. Контрола плодности обрадивог пољопривредног земљишта и количине унетог минералног ђубрива и пестицида врши се по потреби, а најмање једном у пет година. Те послове може обављати регистровано, овлашћено и оспособљено правно лице, а трошкове сноси власник, односно корисник земљишта. Уз извештај о обављеним испитивањима обавезно се даје препорука о врсти ђубрива које треба користити и најбољим начинима побољшања хемијских и биолошких својстава земљишта.

Заштита пољопривредног земљишта, као и мониторинг његовог стања обавезан су елемент пољопривредних основа, чији су садржај, начин израде и доношења регулисани члановима од 5-14 Закона о пољопривредном земљишту. Истим законом предвиђено је спровођење Стратешке процене пољопривредних основа.

Праћење стања тла у односу на ерозионе процесе, посебно спирања и акумулирања материјала дејством воде, значајан је инструмент успешне заштите како пољопривредног, тако шумског и осталог земљишта, што је као експлицитна обавеза уграђено у Закон о пољопривредном земљишту и Закон о шумама („Сл. гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 89/15 и 95/18–др. закон) и као начелна обавеза у Закон о заштити животне средине. С обзиром на то да очекивана реализација појединих планских решења може изазвати постојеће ерозионе процесе на подручју Измена и допуна Плана, планирање и спровођење мониторинга биће обавеза локалних самоуправа на подручју Измена и допуна Плана. Мониторинг земљишта уређен је Законом о заштити земљишта („Службени гласник РС“, бр. 112/15) као обавеза државе и локалне самоуправе и његово успостављање треба да допринесе заштити овог подручја.

Изменама и допунама Плана се препоручује доследна примена мера заштите животне средине прописаних законом, посебно мера које се односе на испуштање (емисију) загађујућих, опасних и

штетних материја у воду и земљиште, одлагање и елиминацију отпада, антиерозионе и противпожарне заштите, рекултивацију и ремедијацију, како подстицајног тако и репресивног карактера.

5.4. Мониторинг буке

Мониторинг буке врши се систематским мерењем, оцењивањем или прорачуном одређеног индикатора буке, у складу са Законом о заштити од буке у животној средини („Сл. гласник РС“, бр. 96/21). Процена, праћење и контрола нивоа буке одвија се на нивоу републике или јединица локалне самоуправе. Подаци из мониторинга буке саставни су део јединственог информационог система животне средине у складу са законом којим се уређује заштита животне средине.

За подручје Измена и допуна Плана систематски мониторинг буке се не врши, те је неопходно размотрити увођење мониторинга буке на најмање једној локацији на територији Измена и допуна Плана.

5.5. Мониторинг природних вредности

Основни циљ је успостављање система праћења стања биодиверзитета, односно природних станишта и популација дивљих врста флоре и фауне на копну и у води, превасходно осетљивих станишта и ретких, угрожених врста, али и праћење стања и промена предела и објеката геонаслеђа. Сва наведена надгледања су у директној надлежности Завода за заштиту природе Србије, а на основу средњерочних и годишњих програма заштите природних добара. Минимумом генералног мониторинга сматра се надгледање природних вредности једном годишње, а појединачне активности на мониторингу се организују према потреби, у случају непредвиђених промена које могу имати значајније негативне ефекте.

Мониторинг шума и шумског земљишта врши ЈП „Србијашуме“ заједно са научним институцијама које се баве овом области, при чему се утврђују негативни утицаји или негативне промене као што су сушење шума, пожари, болести шума и др.

VI Приказ коришћене методологије и тешкоће у изради Стратешке процене

Закон о Стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 88/10) одражава/прихвата савремене европске методолошке и процедуралне оквири садржане у Европској директиви о процени утицаја појединих планова и програма на животну средину (Directive 2001/42/EC of the European Parliament and the Council of June, 27th 2001, on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment). С друге стране, постоји и проблем непостојања детаљније разраде и верификације јединствене методологије за израду овакве врсте процене, те су због тога, за потребе израде Стратешке процене коришћена инострана искуства, односно смернице, упутства и практични примери.

У току израде Стратешке процене, обрађивач се сусрео и са проблемом веома скромне информационе основе о животној средини. Информациона основа која је коришћена за Стратешку процену највећим делом је преузета из документационе основе Плана, Просторног плана јединице локалне самоуправе, као и података добијених од надлежних институција.

Основну тешкоћу у спровођењу Стратешке процене и изради Извештаја представљао је недостатак званичне, детаљно прописане јединствене методологије, на нивоу правилника. Зато је ова Стратешка процена извршила вредновање и поређење алтернатива/опција са аспекта *могућих значајних утицаја* на животну средину, и у процедури израде, а када се ради о карактеру утицаја, инсистирала на кумулативним и синергијским ефектима.

VII Приказ начина одлучивања

Начини одлучивања по питањима заштите животне средине зависе од великог низа фактора, а првенствено од значаја позитивних и негативних утицаја планских решења на здравље људи, социјални и економски развој и животну средину. С тим у вези, неопходна ја партиципација свих заинтересованих друштвених група и то: инвеститора (бизнис сектора), локалне и републичке управе, становника и невладиног сектора. На територији Измена и допуна Плана координациону функцију ће обављати локалне управе (уз активно учешће републичких завода за заштиту природе и споменика културе, надлежних министарстава, јавних предузећа, и др).

Закон о Стратешкој процени дефинише учешће заинтересованих органа и организација, који могу да дају своје мишљење у року од 15 дана од дана пријема захтева за давање мишљења. Пре упућивања захтева за добијање сагласности на Извештај о Стратешкој процени, орган надлежан за припрему Измена и допуна Плана обезбеђује учешће јавности у разматрању Извештаја о стратешкој процени. Орган надлежан за припрему Измена и допуна Плана обавештава јавност о начину и роковима увида у садржину Извештаја и достављање мишљења, као и о времену и месту одржавања јавне расправе у складу са законом којим се уређује поступак доношења Измена и допуна Плана. Орган надлежан за припрему Измена и допуна Плана израђује извештај о учешћу заинтересованих органа, организација и јавности који садржи сва мишљења о Стратешкој процени, као и мишљења датих у току јавног увида и јавне расправе о Изменама и допунама Плана. Извештај о Стратешкој процени доставља се заједно са Извештајем о стручним мишљењима и јавној расправи републичком органу надлежном за заштиту животне средине на оцењивање. Оцењивање се врши према критеријумима из прилога II Закона. На основу ове оцено орган надлежан за заштиту животне средине даје своју сагласност на Извештај о стратешкој процени у року од 30 дана од дана пријема захтева за оцењивање.

После прикупљања и обраде свих мишљења, на основу којих се формира финална верзија Измена и допуна Плана, орган надлежан за припрему Измена и допуна Плана доставља Извештај о Стратешкој процени заједно са или непосредно након Нацрта плана надлежном органу на одлучивање.

VIII Учесће заинтересованих страна у поступку израде и разматрања Извештаја о Стратешкој процени

Консултације и учешће јавности су једна од основних и обавезних одредница процеса Стратешке процене. Приликом израде ових Измена и допуна Плана и спровођења Стратешке процене, остварена је потребна сарадња са свим меродавним републичким органима (ресорним министарствима, Заводом за заштиту природе Србије (Радна јединица у Нишу), Републичким заводом за заштиту споменика културе, јавним предузећима и др.), као и са органима и службама локалне самоуправе. Учесће јавности је обезбеђено кроз јавно излагање, односно стављање на увид и расправу овог Извештаја, заједно са Нацртом Измена и допуна Плана.

IX Закључци - завршни, нетехнички резиме

9.1. Приказ закључака Извештаја о Стратешкој процени утицаја на животну средину

Према Закону о Стратешкој процени, закључци до којих се дошло приликом израде Извештаја о Стратешкој процени чине обавезни садржај тог Извештаја и треба да буду представљени на начин разумљив јавности. Логика тог захтева одражава један од пет суштинских принципа Стратешке процене: начело партиципације интересних група (јавности) у планирању и доношење стратешких одлука које се тичу животне средине (према принципима Архуске конвенције). Приказани закључци

одражавају чињенице, решења и мере који чине садржај Измена и допуна Плана, као и резултате до којих се дошло у поступку Стратешке процене.

У поступку израде Измена и допуна Плана и спровођења Стратешке процене обављен је широк круг консултација са заинтересованим и надлежним организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења већег броја субјеката.

У поступку спровођења поступка Стратешке процене и израде Извештаја закључено је следеће:

1. Обавеза спровођења Стратешке процене утврђена је на основу Одлуке о приступању изради стратешке процене утицаја Измена и допуна Плана генералне регулације Дољевца на животну средину (бр. 350-165 од 10.5.2023.).

2. Плански основ садржан је у следећим документима: Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године ("Сл. гласник РС", бр. 88/10); Регионални просторни план за подручје Нишавског, Топличког и Пиротског управног округа („Сл. гласник РС”, бр. 1/13); Просторни план подручјаинфраструктурног коридора Ниш-граница Републике Северне Македоније ("Сл. гласник РС", бр. 77/02,127/14, 102/17 - др. уредба, 100/21); Просторни план општине Дољевац („Сл. лист Града Ниша”, бр.16/11 и 91/19).

3. Непосредни предмет Измена и допуна Плана представљају природне вредности и параметри животне средине подручја Измена и допуна Плана и његовог непосредног окружења. Измене и допуне Плана израђују се за делове грађевинског подручја у обухвату Просторног плана општине Дољевац ("Сл. лист Града Ниша", бр. 16/11 и 91/19), односно у дефинисаном обухвату Плана генералне регулације Дољевца ("Сл.лист Града Ниша", бр. 70/12), уз проширење од 2,9ha у зони петље “Дољевац“. Планско подручје се налази на територији општине Дољевац и припада катастарским општинама Дољевац, Орљане и Кочане.

4. Основни циљ развоја планског подручја односи се на повезивање и интеграцију предметног простора у шире окружење и унапређење развоја, дакле глобално позиционирање и организовање на локалном и регионалном нивоу, са компактним градским насељем и развијеном мрежом сеоских насеља. Општи циљ организације и уређења простора јесте коришћење простора према потенцијалима природних и антропогених вредности и дугорочним потребама интегралног економског, технолошког, социјалног и културног развоја и унапређење животне средине.

5. Кроз Стратешку процену извршена је анализа природног потенцијала, природних и културних вредности подручја, хидро-потенцијала, степена девастације појединих предела природним и антропогеним утицајем, интереса свих меродавних сектора и субјеката развоја на националном, републичком, регионалном и локалном нивоу ради нивелације заштитних и развојних интереса и циљева. Поједина питања, посебно осетљива са становишта еколошког и развојног интереса, детаљно су разматрана и усклађивана у поступку израде плана и Извештаја о Стратешкој процени.

6. У току израде Стратешке процене размотрена су решења у следећим планским областима: заштита земљишта као природног ресурса, развој инфраструктурних система, пре свега саобраћајне и комуналне инфраструктуре, развој подручја развојем пословних делатности и заштита животне средине.

7. Без обзира на нормативна и методолошка ограничења, успешно је реализован модел селекције (раздвајања) значајних утицаја од оних који, на нивоу израде Измена и допуна Плана и спровођења Стратешке процене, нису значајни. Као значајни утицаји разматрани су они који могу изазвати интензивне/битне и неповратне (без могућности репарације) промене природних и културних вредности, природних ресурса и здравља становништва (квалитет живота) у негативном и позитивном смислу. У оквирима ових утицаја вршено је и детерминисање мера за њихово неутралисање.

8. Изабрана планска решења нису увек била најповољнија са становишта еколошког интереса, због објективне околности да планирање простора равноправно мора укључити и развојни интерес. Због тога је и формиран низ мера (у првом реду мониторинг стања животне средине ради сагледавања кумулативних дејстава загађивача) којима ће еколошке последице планиране изградње бити значајније ублажене.